

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

PREVENCE KRIMINALITY V ČR

Diplomová práce

Tereza Simandlová

Vedoucí diplomové práce:

doc. JUDr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.

Praha, leden 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití pramenů a zdrojů v ní uvedených.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní doc. JUDr. Janě Tlapák Navrátilové, Ph.D. za pomoc a vedení mé diplomové práce, Mgr. Blance Holešovské a Bc. Haně Jansové za poskytnuté informace a dále své rodině a přátelům za podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod.....	5
1 Kriminalita a další základní pojmy	6
1.1 Vývoj kriminality.....	7
1.2 Kriminogenní faktory	11
1.3 Prevence kriminality	14
1.4 Trestní represe.....	15
1.5 Prevence a represe	16
2 Členění druhů prevence kriminality.....	18
2.1 Členění dle okruhu adresátů	18
2.2 Členění dle obsahového zaměření	19
2.3 Další druhy členění kriminality	25
3 Snižování kriminality jako proces	26
3.1 Hodnocení preventivních aktivit.....	27
3.2 Limity prevence kriminality	28
4 Preventivní politika České republiky.....	31
4.1 Systém prevence kriminality	32
4.2 Republiková a resortní úroveň prevence kriminality.....	32
4.3 Krajská a lokální úroveň prevence kriminality.....	33
5 Policie ČR, obce a obecní policie	36
5.1 Obecní policie	38
5.2 Community policing	38
6 Městská kriminalita.....	42
6.1 Mezinárodní spolupráce v boji proti městské kriminalitě	43
7 Dotační preventivní programy Ministerstva vnitra.....	45
7.1 Projekt Asistent prevence kriminality.....	45

7.2 Projekt Domovník – preventista	47
7.3 Prevence kriminality ve Statutárním městě Pardubice	49
7.4 Preventivní aktivity Magistrátu města Pardubic	50
7.5 Preventivní aktivity Městské policie Pardubice.....	54
7.6 Postoj veřejnosti ke kriminalitě v Pardubicích	60
8 Design v situační prevenci	63
Závěr	66
Seznam použité literatury a pramenů.....	71
Priloha č. 1	74
Příloha č. 2	75
Crime Prevention in the Czech Republic.....	76

Úvod

Účelem této práce je zmapovat systém prevence kriminality v České republice s důrazem na lokální úroveň - na preventivní aktivity aplikované v rámci samosprávy měst. Neexistuje univerzálně použitelný recept na preventivní program, který by byl účinný v každém místě, čase a za každé situace. Efektivita je závislá na mnoha faktorech a okolnostech. Mimo jiné na společenském klimatu, morálních hodnotách společnosti a prioritách v rámci kriminality. Prostředky prevence kriminality se tak různí v místě a čase. V první části této práce se proto mimo jiné pokusím shrnout nejvýznamnější faktory ovlivňující proměnlivost pohledu na kriminalitu. Dále se budu věnovat základním pojmům souvisejícím s tématem práce jako je kriminalita, trestní represe nebo prevence kriminality. Zaměřím se také na prevenci kriminality jako na proces, který má několik fází, a na překážky, kterými je každý proces prevence limitován.

V druhé části práce se zaměřím na to, jak funguje systém prevence v České republice. Jak funguje a jaké podmínky vytváří stát v rámci boje proti kriminalitě. Jaké prostředky mají v rámci prevence kriminality samosprávy krajů a obcí. Jakým způsobem spolupracují jednotlivé subjekty prevence.

V závěrečné části práce se zaměřím na fungování preventivních aktivit v konkrétním případě. Důvodem je, že všechny programy prevence začínají a končí na velmi lokální úrovni, na úrovni měst a obcí a jejich jednotlivých částech. Pro tento účel jsem si vybrala Statutární město Pardubice, kde se zaměřím na preventivní programy samosprávy města, stranou ponechám preventivní aktivity neziskových organizací a jiných subjektů.

Za dílčí cíl jsem si stanovila pokusit se vymyslet vlastní preventivní opatření, které by mohlo být použitelné v rámci potírání kriminality.

1 Kriminalita a další základní pojmy

Kriminalita neboli zločinnost je jeden z druhů sociálně-patologických jevů. Těmito jevy máme na mysli „*nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí, disfunkční společenské jevy, tedy pro společnost nebezpečné formy chování.*“¹ Jde o chování jednotlivce, který svým jednáním překračuje hodnotový systém společnosti a tím porušuje její morální, sociální nebo právní normy. Sociálně-patologické jevy jsou navzájem propojené, neobjevují se izolovaně a nevznikají nahodile. Mají své příčiny, vývoj, dynamiku a reagují na velké množství prvků v prostředí, které je ovlivňují. Jedná se o vlivy „*společenské i osobnostní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické, trestněprávní a jiné.*“² Kriminalita zaujímá mezi sociálně-patologickými jevy přední postavení jako jev s nejvyšší mírou společenské nebezpečnosti.

Pod pojmem kriminalita si dokáže každý něco představit, nad jeho přesným vymezením však panují spory. Převládající názory lze rozdělit na dvě skupiny. První pojetí je juristické (legální), kterým se rozumí kriminalita jako trestná činnost, tedy protiprávní jednání, které za trestné (v souladu se zásadou *nulla crimen sine lege*) označí zákon. V této souvislosti je třeba zmínit pojem kriminalizace, tedy proměnnost zločinnosti v čase. Je v rukou zákonodárce, aby stanovil, které jednání je trestným činem a které nikoliv. „Výraz „*trestný čin*“ označuje mnoho různých forem nezákonného jednání. Kromě toho právní předpisy různých zemí zakazují ohromnou škálu různých jednání, a to v rozdílném rozsahu. Některé trestné činy lze pokládat do značné míry za lokální fenomén, zatímco jiné mají mnohem širší dopad a postihují řadu zemí.“³ Trestnost jednání se tedy různí v čase a místě. Rozeznáváme však i jednání, která jsou trestná v jakékoliv době a v každé společnosti. Označujeme je jako „*přirozené zločiny*“, které ze své podstaty nejsou přijatelné pro žádný právní řád. Patří mezi ně např. vražda, znásilnění nebo krádež.⁴

Do druhé skupiny patří pojetí sociologické, které rozšiřuje pojem kriminality, jak je popsána výše, o „*takové jednání a chování, které sice není trestněprávně sankcionované, ale je společensky nežádoucí*“ a které „*kriminalitě předchází nebo ji*

1 „*Pojem zaveden H. Spencerem, který hledal analogii mezi nemocí organismu a poruchami chodu společnosti.*“ Velký slovník naučný m/ž, Encyklopedie Diderot, str. 1089.

2 NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J., Kriminologie, str.12.

3 12. kongres o prevenci kriminality a trestní justici, Salvador, Brazílie, 12.-19. dubna 2010, IKSP 2010.

4 GRÍVNA, T.; SCHEINOST, M.; ZOUBKOVÁ, I., Kriminologie, str. 21.

jinak ovlivňuje“⁵. Patří sem ostatní sociálně-patologické jevy, jako např. alkoholismus a užívání jiných návykových látek, nezaměstnanost, bezdomovectví, vandalismus, různé formy extremismu, poruchy chování zapříčiněné duševní poruchou, sexuální aberace apod. Všechny sociálně-patologické jevy včetně kriminality jsou vzájemně propojeny. Sociologické pojetí kriminality tedy doplňuje legální chápání o poznatky související s okolnostmi a důvody páchaní trestné činnosti a může být také podnětem ke změně legislativního rámce, ke kriminalizaci nebo naopak dekriminalizaci jednání. Bez těchto širších souvislostí nelze kriminalitu pochopit, úspěšně ji analyzovat a dosáhnout pak adekvátních preventivních opatření.

V rámci popisu stavu kriminality se nelze zaměřit jen na kriminální jevy jako takové. Na zřetel musí být brány i ostatní sociálně patologické jevy, které kriminalitu jednak ovlivňují, ale mohou přerůst do takové intenzity, že budou společností následně kriminalizovány. V rámci hodnocení kriminality popisujeme stav kriminality, její strukturu a dynamiku.

Stav kriminality vyjadřuje počet spáchaných trestných činů na sledovaném území. Může být vyjádřen v absolutních číslech nebo mít podobu indexu kriminality.⁶ Struktura kriminality ukazuje kvalitativní hledisko zločinnosti a to, jaké druhy trestných činů jsou na daném území páčány. Dynamika kriminality se zaměřuje na zkoumání změn ve stavu a struktuře kriminality v čase.⁷

1.1 Vývoj kriminality

Pro lepší pochopení vztahů a vlivů, které mají dopad na podobu kriminality, se budu zabývat stručným shrnutím vývoje kriminality na našem území od vzniku československého státu. Podoba kriminality zaznamenala v posledním století velikých proměn. V návaznosti na vývoj společnosti, hospodářskou situaci a politické prostředí se měnily i právní předpisy, instituty a výčet jednání, která stát označil za trestná.

5 HOLCR, K., Kriminologie, str. 10.

6 Pozn.: Index kriminality vyjadřuje intenzitu kriminality, kdy je zohledněna kriminalita v souvislosti s hustotou obydlení. Pro výpočet vydělíme počet trestných činů za sledované období počtem obyvatel na daném území a následně vynásobíme příslušným koeficientem (např. 10.000 pokud chceme zjistit počet trestných činů na 10.000 obyvatel).

7 Resortní statistiky – základní zdroj informací o kriminalitě v ČR, IKSP 2011, str. 8.

„Kriminalita není izolovaným jevem, ale odehrává se v určitém společenském rámci“⁸, jehož směr udává mj. politické klima státu a proměny v pojetí trestní politiky.

V roce 1918 bylo prvořadým cílem potlačení poválečného chaosu. Nový stát se potýkal s nejrůznějšími problémy od národnostních, hospodářských až po sociální. Období první republiky jako období společensky a politicky nestabilní, doprovázené hospodářskou krizí, se odrazilo i na podobě kriminality. Nejvýznamnější zastoupení mezi zločiny a přestupky zaznamenaly majetkové delikty⁹. Druhým nejdůležitějším aspektem kriminality v této době byl fakt, že po prvních amnestiích politických vězňů v roce 1918 a 1919, byl přijat zákon č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky, na jehož základě začal opět vzrůstat počet politických deliktů. Dále byla nově upravena problematika trestání, a to zákonem č. 562/1919 Sb. o podmíněčném odsouzení a podmíněčném propuštění a zákon č. 102/1929 Sb. o zřízení nucených pracovních kolonií, který byl zaměřen zejména proti žebrákům a tulákům, kteří se provinili zločiny proti majetku.¹⁰

V době protektorátu Čechy a Morava vedle sebe platilo jednak říšské právo a jednak právo protektorátní. Byl tak prolomen princip teritoriality práva a německé trestní právo bylo aplikováno i na občany Protektorátu. „Šlo především o činy namířené proti německé říši, proti německé branné moci, jejím příslušníkům nebo jejímu průvodu trestané podle německého trestního zákona a některých vedlejších předpisů...v pozdějších letech německé soudy soudily podle německých předpisů téměř všechny trestní delikty, včetně drobných krádeží a podvodů.“¹¹ Není třeba na tomto místě zdůrazňovat a podrobně rozebírat charakteristiku tohoto období coby doby s velmi důrazným uplatňováním represe, rasové segregace, genocidy a válečné ekonomiky.

Vývoj kriminality 1948-1989

První poválečné roky byly ve znamení znárodnovacích a retribučních dekretů, konfiskace nepřátelského majetku, odsunem Němců, snahou o konsolidaci poměrů a

8 SCHEINOST, M., Kriminality očima kriminologů, str.19.

9 Průměr let 1920 – 1927 ukazuje, že zločiny krádeže činily téměř polovinu všech zločinů a v rámci přestupků přes pětinu. Mezi přestupky v této době řadíme také např. tuláctví, žebrotu nebo zahálčivost. Postihovány dále byly takové činy jako smilstvo, cizoložství, zmrhání pod přípovědí manželství, kuplířství a urážky mravopochestnosti. Novým deliktem v rámci přestupků byly dopravní nehody v souvislosti se vzrůstajícím počtem motorových vozidel. Viz FRANCEK, J., Velké dějiny zemí Koruny české, Zločinnost a bezpráví, str. 479.

10 VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL, V., České právní dějiny, str. 500-502.

11 VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL, V., České právní dějiny, str. 503-504.

také politickou krizí, která vyvrcholila v roce 1948, kdy došlo k převzetí moci komunistickou stranou. Tvorba a aplikace práva se nesla v duchu marxisticko-leninské ideologie, která změnila chápání úlohy státu a práva ve společnosti. Zmizelo zakotvení politických svobod a občanských práv na ústavní úrovni a nastalo období velkých politických procesů, z nichž nejpočetnější skupinu zaujímaly politické procesy hospodářské.¹² Vedle těchto byla v celkové kriminalitě z trestných činů nejvíce zastoupena velezrada, opuštění republiky, pobuřování proti republice a šíření poplašné zprávy.

Prvorepublikový zákon na ochranu republiky byl nahrazen zákonem č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky, který upravoval poměrně přísněji trestné činy proti bezpečnosti státu. Dle dikce tohoto zákona měl „*na prvním místě působit preventivně svými přísnými tresty*“.¹³ Již z citovaného ustanovení však vyplývá, že šlo v důsledku spíše o prostředek represivní než preventivní.

U hospodářské kriminality bylo charakteristické, že jednotlivé delikty sice nebyly z velké části politicky motivovány, nicméně v rámci procesu na ně takto nahlíženo bylo. Od účinnosti trestního zákona z roku 1950 se pak trestné činy zcela přestaly rozlišovat na politické a kriminální. Novelizace trestního zákona z roku 1956 přinesla velkou změnu v oblasti chápání funkce trestního práva. Byla posílena výchovná funkce a zmírněna trestní represe. Mezi prostředky, kterými mělo být docíleno zmíněného účelu, patří zrušení trestu odnětí svobody na doživotí, připojení sankční alternativy k trestu smrti, zavedení institutu upuštění od potrestání nebo rozšíření možnosti podmíněného odsouzení. V souvislosti s přijetím trestního zákona v roce 1961 došlo k novému systematickému prošetření politických procesů a mírné kritice trestní politiky padesátých let.

V 60. letech dospěl Ústřední výbor KSČ k názoru, že stoupající tendence v oblasti kriminality mají svůj původ v benevolentním a liberálním přístupu při výkladu a aplikaci právních norem. Jako reakce na toto prohlášení bylo přijato několik

12 Jelikož politických vězňů neustále přibývalo, naplňovaly se věznice po celé republice. V Pardubicích fungovala v tomto období věznice zaměřená na politické vězně – ženy. Viz FRANCEK, J., Velké dějiny zemí Koruny české, Zločinnost a bezpráví, str. 541.

13 VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL, V., České právní dějiny, str. 621.

trestněprávních zákonů, jako např. novelizace trestního zákona a trestního řádu nebo zákon o výkonu trestu odnětí svobody.¹⁴

*V letech 1960-1989 byla česká kriminalita poměrně stabilní, převažovaly v ní spíše delikty menší společenské nebezpečnosti.*¹⁵ Jako celek však měla stoupající tendenci a vrchol nastal koncem 60. let v politicky uvolněné atmosféře. Začaly se objevovat nové delikty, jako delikty ohrožující stav životního prostředí a mezi pachateli významným způsobem vzrostl podíl mladistvých a žen.

Vývoj kriminality od roku 1989

V prvních polistopadových letech se podoba právního řádu opět výrazně změnila, a to zejména ve smyslu chápání a pojmání práva. Do právního řádu se vrací důsledné dodržování ústavně zaručených práv a svobod a dochází k rozsáhlé novelizaci trestněprávních předpisů v duchu demokratizace a očištění předpisů od ideologických ustanovení. Vedle novely trestního zákona, trestního řádu a zákona o výkonu trestu odnětí svobody, došlo k dalším změnám, mezi které patří zejména zrušení trestu smrti, změna podmínek při výkonu trestu a omezení zásahů státu do občanských práv v rámci trestního řízení.

Po roce 1989 byl zaznamenán prudký nárůst kriminality a současný pokles její objasňenosti. Důvodů bylo v souvislosti s novou politickou situací několik. Došlo ke změně společenských hodnot, nepřehlednosti právních předpisů a s tím spojené snížení respektu k zákonům, policii a ostatním orgánům činným v trestním řízení, obecně platila nízká úroveň právního a mravního vědomí. Otevření hranic mělo za následek vedle migrace také počáteční šok ze svobody a příliv nových myšlenek a možností. Další velkou změnou byl přechod státu na tržní ekonomiku, takže se začínaly zvětšovat rozdíly mezi bohatými a chudými. Nízká objasňenost registrované kriminality v tomto období má svůj původ zejména ve zmíněné nedůvěře obyvatel vůči orgánům činným v trestním řízení a zejména vůči policii. Vedle toho dochází k rozsáhlým institucionálním změnám.

V roce 2000 dosáhla kriminalita svého vrcholu a po následujících pěti letech, kdy měla mírně klesající tendenci, se ustálila na dnešních hodnotách. K tomuto vývoji

14 VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL, V., České právní dějiny, str. 561-575.
15 FRANCEK, J., Velké dějiny zemí Koruny české, Zločinnost a bezpráví, str. 596.

přispěly rozsáhlé legislativní změny, zejména zavedení alternativních trestů a odklonů v trestním řízení, byl přijat zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, došlo ke zpřísnění trestů v trestním zákoníku a zákonné úpravě domácího násilí. Byla zřízena Probační a mediační služba a začal se klást velký důraz právě na prevenci kriminality. Utváří se programy na úrovni státu i územně samosprávných celků a zapojují se i další subjekty prevence.¹⁶

Společnost, hospodářství, sociální podmínky a politický systém se neustále vyvíjí a ovlivňují svoji podobou i strukturu a vývoj kriminality. V posledních dvaceti letech byly zaznamenány nové tendence, a to zejména vzestup páchání trestné činnosti mladistvými, navýšila se kriminalita korporací, stoupá počet trestných činů spáchaných pod vlivem nebo v souvislosti s návykovými látkami a s technickým pokrokem se rozšiřuje kvalita a rozmanitost nástrojů k páchání trestné činnosti.¹⁷ V mezinárodním měřítku pak jde o témata globalizovaného zločinu, organizované a přeshraniční kriminality, obchodování s lidmi, projevů a vývoje extremismu a v poslední době problematiky soužití a střetávání kultur a z toho plynoucí etnické a sociální konflikty.¹⁸

1.2 Kriminogenní faktory

Vedle trestní politiky státu má vliv na stav kriminality v daném státě nebo lokalitě souhrn společenských a individuálních kriminogenních faktorů. „...*kriminogenní faktory chápeme jako rizikové činitele, které vyvolávají, usnadňují nebo podporují páchání trestných činů.*“¹⁹ Jedná se o konkrétnější kategorii než výše popsané společenské podmínky. Společenské kriminogenní faktory mají svůj původ v nastaveném systému společnosti jako celku. Individuální pak obsahují takové faktory, jako je osobnost, psychické a fyzické vlastnosti jedince. V dalším textu se zaměřím na společenské kriminogenní faktory.

V mezinárodním kontextu je podstatným kriminogenním faktorem globalizace. „*Otevřené systémy současného světa bez hranic umožňují zločineckým strukturám*

16 SVATOŠ, R., Kriminologie, str. 37-38.

17 SCHEINOST, M., Kriminalita očima kriminologů, str. 17.

18 NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J., str. 181-182.

19 SCHEINOST M., Kriminality očima kriminologů, str. 19.

relativně volný pohyb nelegálního zboží, finančních prostředků pocházejících ze zločinné činnosti, zbraní, zločinců i jejich obětí.“²⁰ V této souvislosti je třeba zdůraznit potřebu nadnárodní spolupráce v otázkách kriminality přesahující hranice států. Nejdůležitějšími platformami pro vzájemnou spolupráci a výměnu informací o kriminalitě a její prevenci jsou jednání probíhající na půdě Organizace spojených národů, Rady Evropy a Evropské Unie.

Na nejvyšší vnitrostátní úrovni prevence kriminality se může stát kriminogenním faktorem nekonceptní přístup řešící pouze aktuální problémy a potřeby společnosti bez dlouhodobých záměrů a představ o důsledcích. Dalším problémem je korupce a způsob fungování současné společnosti, který je založen na kontaktech a známostech. Jedna část společnosti, která je součástí toho „systému úspěchu“, dosahuje svých výsledků nemorálním způsobem a případní zločinci v těchto řadách spoléhají na své styky a s tím související jakousi imunitu v rámci společnosti. Druhá část společnosti se stává deprivovanou jednak svými (ne)možnostmi a jednak přestává mít důvěru ve spravedlnost, právní normy a jejich vynutitelnost.

Mezi faktory ovlivňující kriminalitu patří i fungování justičního systému a samotné právní normy, které stanoví, jaké jednání trestné je a které nikoliv, stanoví za ně sankce a určují postupy pro jednání orgánů činných v trestním řízení. S řadou negativních vlivů se můžeme setkat také v systému vzdělávání a výchovy, trávení volného času a v neposlední řadě je problémovou okolností neodpovědný přístup jednotlivců k vlastnímu zdraví, což se odráží v rostoucí tendenci drogové kriminality.²¹

Kriminalita a média

Role médií má v tomto směru svůj nezpochybnitelný vliv, a to v několika směrech. Jednak v rámci prezentace událostí z kulturního života ukazuje životní styl celebrit, což vyvolává touhu obyčejných lidí se tomuto standardu alespoň přiblížit. Velmi důležitá úloha médií pak spočívá v prezentování kriminality. V současné době je situace taková, že si lidé utvářejí své představy o kriminalitě, fungování trestního řízení a prevenci kriminality na základě neúplných a velmi zkreslených informací. Dle slov

20 SCHEINOST, M., Kriminality očima kriminologů, str. 24.

21 SCHEINOST, M., Kriminality očima kriminologů, str. 19-34.

finského kriminologa K. Aromaa „*je kriminalita oblastí, pro niž jsou typické slabé vědomosti či znalosti, avšak zároveň silné postoje a názory.*“²²

Na základě výzkumu IKSP vyšlo najevo, že respondenti sami uznávají, že nemají jasnou představu o stavu a struktuře kriminality, o sankcích a trestních sazbách, o fungování justičního systému, procesech a institucích trestního řízení nebo o praktickém výkonu sankcí. Současně jsou ale toho názoru, že „*kriminalita rok od roku dramaticky stoupá, v její skladbě dominují násilné trestné činy, orgány činné v trestním řízení plní svou funkci nedostatečně, systém sankcí je příliš mírný a výkon nejprísnejšího trestu, tedy odnětí svobody, se u nás podobá pobytu v příjemném rekreačním zařízení, zdarma nabízejícím chutnou stravu, zdravotní péči i bohaté kulturní vyžití.*“²³ Většině obyvatel chybí osobní zkušenost s institucemi kontroly a represe kriminality. Jediným zdrojem informací jsou tedy média, která přidávají informacím o kriminalitě velmi emotivní nádech. Jedním z dalších problémů je nerovnoměrné rozdělení časového prostoru jednotlivým druhům trestné činnosti. Nejvíce zpráv se týká vražd, sexuálních deliktů nebo trestné činnosti spáchané mladistvými, které v celkovém měřítku nedosahují tak vysokého procentuálního zastoupení v rámci celkové kriminality.

Na základě šetření agentury Factum Invenio pro Institut pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2012 vyšlo najevo, které kriminogenní faktory jsou společností považovány za nejrizikovější. Nejčastěji bylo v dotazníku označeno zneužívání drog, alkoholismus, korupce a bezdomovectví. Tyto jevy byly za nejrizikovější označeny i v podobném šetření, které proběhlo v roce 2015. Srovnáme-li výsledky těchto dvou průzkumů, zjistíme, že názor společnosti na rizikovost vybraných sociálních jevů je přibližně stejná – až na dva případy. Prvním je odpověď „ukazování násilí v médiích“, která se v roce 2005 umístila na druhé pozici za zneužíváním drog a v šetření z roku 2012 byla až na pozici dvanácté. Naopak „chudoba“ v roce 2005 skončila na šestnáctém místě, zatímco v roce 2012 na místě osmém.²⁴

22 SCHEINOST, M., *Kriminality očima kriminologů*, str. 205.

23 SCHEINOST, M., *Kriminality očima kriminologů*, str. 205.

24 HOLAS, J.; VEČERKA, K., *IKSP, Stát a občan v prevenci kriminality*, str. 57 a 70.

1.3 Prevence kriminality

Prevence kriminality v širším smyslu zahrnuje i trestní represí, která reaguje na situace, kdy již došlo k porušení trestněprávních norem. Následující text se bude věnovat pouze prevenci kriminality v užším smyslu, která se snaží kriminalitě předcházet. Jde o „soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení“.²⁵ Předmětem zkoumání je tedy kriminalita, důvody jejího vzniku a zkoumání strategií preventivního charakteru, které by snižovaly možnost výskytu trestných činů. Jde zejména o působení na vnější podmínky, které svou povahou mohou zapříčinit kriminální chování, také na podněty k páchání trestné činnosti a v neposlední řadě působení na potenciální pachatele a oběti.

Z historického hlediska se prevence kriminality objevila již s první právní normou ve formě generální prevence (viz níže). Přísné a kruté tresty hrozící zmrzačením, vyhnanstvím, smrtí nebo dodržující zásadu „oko za oko, zub za zub“ působily na potenciální pachatele trestného činu. Dlouhou dobu tak fungovala pouze represivní opatření. Cílený systém prevence vzniká až v první polovině dvacátého století.

Preventivní opatření působí tak, aby do budoucna co nejvíce eliminovala nežádoucí jevy, které by vedly k ohrožení nebo porušení hodnot právního řádu popsanych v trestním zákoníku. V porovnání s trestní represí zaznamenává daleko častější proměny v čase a místě, protože každý preventivní program musí být „ušit na míru“ příslušné oblasti, na kterou se vztahuje. Nezaměřuje se jen na vyhledání a potrestání pachatele, snaží se o to, aby se potenciální pachatel pachatelem nestal. Oproti represí je prevence kriminality ekonomicky výhodnější a vedle činnosti orgánů veřejné moci se jí zabývají i jiné instituce, jako územně samosprávné celky a jiné organizace. Na druhou jsou zde dané objektivní okolnosti, které preventivní opatření limitují (viz níže). Z těchto důvodů nemůže být prevence stoprocentně účinná a

25 NOVOTNÝ, O.; ZAPLETAL, J., Kriminologie, str. 183.

neutralizovat všechny sociálně-patologické jevy a tak předejít veškeré kriminalitě v dané lokalitě.²⁶

1.4 Trestní represe

Trestní represe je odrazem aktuální podoby právního řádu a opatření veřejné moci související s prosazováním jeho závaznosti a vynutitelnosti. Reaguje na porušení trestněprávních norem, kdy v okamžiku spáchání trestného činu vznikne hmotněprávní trestní odpovědnost pachatele, tedy možnost a povinnost státu uložit sankci a tomu odpovídající povinnost pachatele se sankci podrobit.

I trestní represe však může mít preventivní účinky. V této souvislosti hovoříme o obecné (směřuje vůči společnosti) a zvláštní (směřuje vůči konkrétnímu pachateli) generální prevenci, jako o jedné z funkcí trestu. Dále rozlišujeme negativní a pozitivní hledisko.

Zvláštní generální prevence negativní směřuje proti konkrétnímu pachateli trestného činu, který je vypátrán a potrestán. Je zde zdůrazněn význam trestu jako odplaty. Tato zkušenost jej ale může do budoucna odradit od páčání další trestné činnosti. Zvláštní generální prevence pozitivní pak nastává v okamžiku, kdy byl pachatel nejen potrestán, ale v rámci sankce došlo i k takovému působení, že došlo k převýchově jedince. To znamená, že v budoucnu nebude páchat trestnou činnost ne proto, že by měl strach z opětovného odhalení, ale že u něj došlo ke zvnitřnění morálních hodnot společnosti a vytvoření přirozených zábran k takovému chování.

Obecná generální prevence negativní nastává v okamžiku, kdy je jedinec za spáchání trestného činu potrestán a sankce působí na společnost tak, že odrazuje potencionálního pachatele. Ukazuje, že trestní represe funguje a porušení trestněprávních norem bude potrestáno. Obecná generální prevence pozitivní pak funguje na principu, že sankce uložená jedinci vzbuzuje ve společnosti pocit bezpečí a snižuje strach veřejnosti z kriminality.²⁷

26 HOLCR, K. a kol., Kriminologie, str. 166.

27 VEČERKA K., Prevence kriminality v teorii a praxi, Odbor prevence kriminality, str.13-17.

V posledních desetiletích se značně změnila podoba trestání, a to směrem k jeho humanizaci s důrazem na individualizovaný přístup při ukládání trestních sankcí. Zejména se jedná o nahrazení trestu odnětí svobody u méně závažných činů alternativními tresty, možnost mediaci a s tím související varianta skončení trestního řízení jeho odklonem. V této souvislosti je třeba od sebe odlišit dva druhy sankcí, a to tresty a ochranná opatření, která se jednak více zaměřují na osobu pachatele a jednak tolik nevyjadřují jeho negativní hodnocení. Na rozdíl od trestů je lze uložit i osobě jinak trestné a základním účelem zde není sankce ve smyslu způsobení újmy.²⁸

V souvislosti s trestní represí je třeba zmínit i působení orgánů činných v trestním řízení, jednak na pachatele trestného činu a jednak na jeho oběť. Toto působení může být také jednou z forem viktimizační prevence nebo prevence terciární. Pro úspěšné preventivní působení trestní represe je důležité pachatele trestného činu nejen vyhledat a potrestat odpovídající sankcí, ale současně na něj působit při výkonu trestu takovým způsobem, které by vedlo k jeho resocializaci.

1.5 Prevence a represe

V následujících odstavcích se budu věnovat pojmům represe a prevence kriminality a jejich vzájemnému vztahu. Samozřejmě i chápání poměru mezi prevencí a represí prošlo na našem území vývojem. „*Po druhé světové válce začal ve světě bouřlivý společenský pohyb. V 50. a 60. letech minulého století byl tento pohyb ve vyspělých zemích doprovázen velkým nárůstem kriminality, který měl i kvalitativní aspekty – při vyšetřování tradičních forem kriminality vznikaly nové trestné činy.*“²⁹ Reakcí na tento stav bylo posílení represivních prostředků, které se však zanedlouho prokázalo jako ne zcela účinné. Dosavadní koncept kriminální politiky, který se do té doby zaměřoval zejména na trestní postih pachatele, přestal fungovat. Pozornost musela být obrácena také jiným směrem, a to směrem k prevenci, která nejenže reaguje na jevy, které se už staly, ale informace o nich jsou dále zpracovávány, vyhodnocovány a na jejich základě vzniká preventivní program směřující do budoucnosti. Kriminální prevence se tak postupně stala vedle trestní represe

28 HOLCR, K. a kol., Kriminologie, str. 167-170.

29 HOLCR, K. a kol., Kriminologie, str. 165.

rovnocennou součástí trestní politiky státu. Přestože jsou prevence a represe samostatné právní instituty, jedná se o komplementární pojmy, které se vzájemně doplňují a ovlivňují. Cílem trestní politiky státu by mělo být dosažení celkové vyváženosti preventivních a represivních opatření. Potřeba preventivních opatření se v České republice objevuje až v 90. letech minulého století v souvislosti se změnou politického režimu. Popsaná tendence západních států má svůj původ v samotné podstatě demokratického právního státu, který ke své existenci a fungování bezpodmínečně potřebuje posilovat preventivní opatření, bez kterých by neustálé prosazování represe způsobilo přeměnu na policejní stát.

Vezmeme-li v úvahu latentní kriminalitu objasněnost evidované kriminality a možnost odklonů od trestního řízení – kdy v každé z těchto variant nedojde k potrestání pachatele - dostáváme se ke stejnému závěru, a tedy, že v současném demokratickém státě nemůže prevence existovat bez represe a represe bez prevence.

2 Členění druhů prevence kriminality

System prevence kriminality je tvořen generální prevencí (viz výše) a zvláštními preventivními činnostmi, které se dále člení jednak dle obsahového zaměření prevence (na prevenci primární, sekundární a terciární) a jednak podle okruhu adresátů (na prevenci sociální, situační a viktimizační). Tyto dva druhy členění zvláštní preventivní činnosti jsou mezinárodně uznávanou klasifikací prevence kriminality a jejich spojením dostáváme devět základních druhů preventivních opatření.

*„Vznik speciální preventivní praxe spadá až do 30. a 40. let dvacátého století. Spolu s tím se začaly krystalizovat i základní pojmy prevence kriminality a klasifikace prevence.“*³⁰ První preventivní aktivity se zaměřovaly na mládež a rozvoj volnočasových aktivit, tedy v dnešním chápání šlo o programy sociální prevence. První opatření situační prevence vznikla přibližně až o dvacet let později a prevence viktimizační až v 70. letech.

2.1 Členění dle okruhu adresátů

Podle toho, komu jsou preventivní opatření určena, tedy kdo jsou jejich adresáti, dělíme prevenci kriminality na prevenci primární, sekundární a terciární.

Primární prevence

Opatření realizovaná v rámci primární prevence směřují vůči celé společnosti. Může být zaměřena jen na určitou skupinu obyvatel (ženy, mládež, národnostní nebo jiné menšiny) nebo pouze na určité město nebo region. Vždy však působí plošně a snaží se ovlivnit chování co nejvíce jednotlivců bez ohledu na to, zda se osoba dostala do kontaktu s kriminalitou či nikoliv. *„Primární prevence usiluje o to, aby se soudržnost celé společnosti ... prohlubovala a dezintegrující tendence se zeslabovaly a byl minimalizován prostor pro kriminalitu a jiné sociálně patologické jevy.“*³¹ Cílem

30 HOLCR, K. a kol., Kriminologie, str. 172.

31 GŘIVNA, T., Kriminologie, str. 160-161.

primární prevence je vytvoření důvěry společnosti ke státu, právnímu řádu a posílení pocitu bezpečí. Zaměřuje se proto na optimalizaci sociálních podmínek ve společnosti, zejména na výchovu, trávení volného času, zaměstnanost, bydlení apod., a to prostřednictvím kulturní, sociální a hospodářské politiky státu.

Sekundární prevence

Na rozdíl od primární prevence se sekundární zaměřuje na rizikové skupiny osob nebo jednotlivce a na rozpoznání a včasnou eliminaci kriminogenních faktorů. Rizikovými skupinami nebo rizikovým jednotlivcem jsou míněny jednak osoby, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou obětí trestného činu (viz níže), a jednak potencionální pachatelé trestné činnosti. Jsou jimi např. alkoholici, narkomani, žebráci, bezdomovci, děti bez náležitého dozoru nebo záškoláci.

Terciární prevence

Klíčovým pojmem terciární prevence je recidiva. Zaměřuje se na osoby, které trestný čin spáchaly nebo které se již staly obětí trestné činnosti. Cílem je takové preventivní působení, které zabrání opětovnému vzniku trestněprávně nežádoucích jevů. Dále se zabývá napravením následků trestné činnosti, zabráněním sekundární viktimizaci obětí a podporou sociální reintegrace pachatelů.

2.2 Členění dle obsahového zaměření

Základními objekty zkoumání kriminologie jsou pachatel trestného činu, oběť trestného činu a trestný čin samotný spolu s okolnostmi jeho spáchání. Tyto předměty zájmu jsou také základem členění prevence kriminality na sociální, situační a viktimologickou.

Sociální prevence

Klíčovým pojmem sociální prevence je socializace. Tedy takový proces začleňování jedince do společnosti a jeho následné fungování v ní, při kterém dochází ke zvnitřnění normativních systémů a vzniku vazeb na hodnotový systém společnosti. Sociální prevence reaguje na sociálně-patologické jevy ve společnosti, tedy jevy společensky nežádoucí, které porušují morální a právní normy, a snaží se je eliminovat. Sociální prevence je součástí sociální politiky státu. V jejím rámci dochází ke stanovení podmínek „*v oblasti ekonomické, sociální, kulturní, výchovně vzdělávací, v oblasti zaměstnanosti, bydlení, podmínek pro využití volného času, růst životní úrovně, duchovní rozvoj, humanizaci a zkvalitňování způsobu života společnosti jako celku, sociálních skupin.*“³² Z toho vyplývá, že sociální prevence není zaměřena přímo na kriminalitu, ale na ostatní sociálně-patologické jevy, které její výskyt ovlivňují. Jednotlivé jevy, jako např. nezaměstnanost, narkomanie nebo bezdomovectví, nelze eliminovat úplně. Tyto rizikové faktory bych označila za „podhoubí“ kriminality a jako takové jej nelze nechat bez povšimnutí, naopak je třeba s nimi v rámci prevence kriminality bojovat. Cílem je vytvořit co nejvíce „zdravé“ a fungující společenské vztahy, jednotný systém norem a hodnot a potlačit případné asociální tendence. K dosažení těchto cílů se sociální prevence zaměřuje na menší sociální skupiny, z nichž nejdůležitější je prostředí školy, zájmových spolků a rodinné zázemí. Sociální prevence je obecnou prevencí všech sociálně-patologických jevů a jako taková má velmi široký rozsah. Pro účely této práce jen ve stručnosti shrnu nejdůležitější složky zaměření sociální prevence.

Rodina je prvotní a nejdůležitější součástí v socializačním procesu. V prostředí rodiny se vytvářejí první morální normy, které se mohou, ale nemusejí, shodovat s morálním systémem celé společnosti. O to více zde vzniká nebezpečí tzv. kriminální infekce. Pokud se otec každý den dopouští domácího násilí na matce, může dítě tento stav považovat za normální a používat takový vzorec jednání dál. Stejně je zde přirozená tendence přejímat od rodičů ostatní názory a představy o fungování společnosti, ať už hodnotové, náboženské nebo právní. Nezanedbatelný vliv na rodinné klima má také ekonomická situace v rodině, styl výchovy a případná absence mužského nebo ženského vzoru.³³

32 HOLCR, K. a kol., Kriminologie, str. 173.

33 VEČERKA, K. , Prevence kriminality v teorii a praxi, Odbor prevence kriminality MV ČR, str. 25.

Dalším velmi důležitým místem, kde se odehrává socializační proces, je prostředí školy. V této souvislosti zmíním etiketizační teorii (neboli labeling), jejíž podstatou je problematika „nálepkování“. Stejně jako procesy kriminalizace a dekriminace určují, jaké jednání trestné je a které ne, označuje společnost, které jednání je deviantní a které ne. Pokud společnost označí některé jednání za deviantní, musí mít také představu o jedincích, kteří do této podmnožiny patří. Problém nastává v momentě přidělování těchto „nálepek“ jednotlivcům. Pokud učitel nevyvíjí motivační mechanismy u žáka, který dobře neprospívá, a zaujme k němu postoj vyjadřující „to je ten, co se špatně učí a nikdy nemůže mít dobré výsledky“, získává žák nálepkou „špatný žák“. Této své roli se přizpůsobí a bude se snažit v ní vyniknout. Na půdě školy tedy nejde jen o předávání informací a vědomostí, ale mj. i o vytváření sociálních rolí a jejich zvnitřnění. Přirozená a nutná je lidská potřeba „něčím být a někam patřit“, je tedy důležité poskytnout jedinci možnost hrát prosociální role. Protože když nebude moci hrát „dobré a správné“ role, bude hrát „špatné“.

Z hlediska formování osobnosti, sociální interakce a navazování prosociálních vazeb je dále důležitý způsob trávení volného času. Pocit nudy, bezprizornosti nebo vyloučení vyvolává potřebu kompenzace ne vždy vhodným způsobem. Mezi okolnosti, které mohou dále výrazně ovlivnit psychický vývoj jedince a jeho začleňování do kolektivu, patří také fyzické postižení nebo abnormalita a poruchy psychiky. Právě v těchto případech je důležitá snaha o začlenění znevýhodněného jedince do zdravého kolektivu a podpora prosociálních vazeb.

Metody sociální prevence

Jmenujme pro úplnost příklady metod sociální prevence. Na úrovni primární prevence sem patří např. podpora vytváření pracovních míst pro absolventy, prohlubování právního vědomí občanů prostřednictvím besed a kurzů nebo mediální kampaně upozorňující na různé druhy kriminality. Mezi metody sekundární prevence patří např. podpora volnočasových aktivit v rizikových lokalitách, linka důvěry, různé poradenské služby, práce terénních sociálních asistentů, kteří se pohybují mezi ohroženými osobami v jejich přirozeném prostředí apod. Sociální terciární prevence pak spočívá zejména v činnosti probačních a mediačních pracovníků, resocializačních

programech během výkonu trestu odnětí svobody nebo v aktivitách organizací specializujících se na pomoc obětem trestných činů.

Situační prevence

„Situační prevence je založena na teorii, že určité druhy kriminality se objevují v určitém čase, na určitých místech, za určitých okolností a dopouštějí se jich zejména určité druhy pachatelů...“³⁴ Zaměřuje se proto na eliminaci kriminogenních situací se záměrem ztížit nebo znemožnit pachateli spáchání trestného činu. Vedle vzhledu prostředí a množství překážek, které potencionální pachatel musí překonat, je dalším prvkem ovlivňujícím kriminalitu pravidelnost a ritualizace chování osob v daný čas na daném místě.

Situační prevence vychází z předpokladu o racionálně uvažujícím pachateli, který pokud se chce dopustit trestného činu, jej plánuje a promýšlí. Poměřuje výhody a rizika protiprávního jednání, kdy proti sobě stojí ekonomický či jiný prospěch a na straně druhé pravděpodobnost dopadení. Jednání musí být pro pachatele výhodné. Logickým protiopatřením je zajistit takové podmínky, které zvýší riziko odhalení a dopadení. V mnoha situacích k takové kalkulaci nemusí vůbec dojít. Pachatel svůj čin předem neplánoval, nebo je jeho uvažování determinováno dalšími faktory, které ho k trestné činnosti pobízí. Avšak i tyto „iracionální“ zločiny jsou následkem kumulace okolností a příležitostí, které ovlivní rozhodnutí pachatele.

Jako jednu z teorií vedoucích k rozvoji situační prevence uvedu tzv. teorii rozbitých oken J. Q. Wilsona a G. L. Kellinga, podle které „existuje vztah mezi vandalismem a nepořádkem v urbánním prostředí s růstem kriminality a protispolečenských činů.“³⁵ Upozorňuje na fakt, že vzhled a podmínky dané prostředím jsou jedním z faktorů ovlivňujících kriminalitu v dané lokalitě. Kde přepadnu náhodného kolemjdoucího? Na špatně osvětleném místě. Kde vyloupím obchod? Nejlépe tam, kde nejsou kamery.

Některé vlivy prostředí označuje R. Wortley dokonce za „situační vyvolávače zločinu“. Podle jeho teorie „může bezprostřední prostředí též aktivně povzbudit anebo

34 BRUNA, E., Vybrané kapitoly z kriminologie, str.84.

35 BARILIK, I. N., Enviromentální kriminologie, Prostředí a jeho role při páčání kriminality, str. 17.

přinutit jednotlivce spáchat činy, které by jinak v daném čase vůbec nezvažoval.“³⁶ Najdu ztracenou peněženku a nikdo mě u toho nevidí. Jinak budu reagovat na urážku, pokud sedím v luxusní restauraci, a jinak v zařízení, kde jsou rvačky na denním pořádku.

Metody situační prevence jsou převážně technické nebo organizační povahy. Do primární situační prevence patří například plánování městské výstavby, jehož výsledkem by mělo být prostředí umožňující adekvátní sociální kontrolu. Opatření spadající pod sekundární situační prevenci je např. vybudování kruhového objezdu na místě nebezpečné křižovatky nebo rekonstrukce nádražní haly. Terciární prevence bude zaměřena na oblasti, kde opakovaně dochází k trestné činnosti. Prostředkem k eliminaci nežádoucího jevu do budoucna bude např. posílení hlídek policie nebo častější občůzky v těchto lokalitách.

Výhodou situační prevence je její okamžitý účinek. Na druhé straně opatření může mít pouze dočasný efekt, a to z důvodu možnosti přesunu kriminality. Tento přesun může mít několik podob. Rozeznáváme přesun teritoriální, kdy pachatel plánovaný čin provede, ale změní místo, kde jej provede (např. místo vykradení obchodu v centru, který je v dosahu městského kamerového systému, se zaměří na obchod jiný), a přesun časový, kdy pachatel změní čas provedení činu (např. jsou mu známy časové údaje pravidelných občůzek městské policie, kterým se přizpůsobí). Dále přesun v taktice, kdy pachatel spáchá čin, který plánoval, ale k jeho realizaci použil jiné prostředky (např. objekt, který měl být předmětem útoku, byl lépe zabezpečen, proto musí postup pro vniknutí změnit); přesun na jiný objekt, kdy se pachatel zaměří na jiný předmět útoku (např. jeho záměrem je krádež kola, ale zjistí, že to, které si vyhlídl, je registrované, proto ukradne jiné); a funkční přesun, který úzce souvisí s motivací pachatele trestný čin spáchat (např. nutně potřebuje peníze, ale vyloupit banku je po zhodnocení situace příliš rizikové, proto začne okrádat kolemjdoucí na ulici).

Viktimologická prevence

„Jak se nestát obětí trestného činu“ je heslem viktimologické prevence. Zaměřuje se na ohrožené skupiny obyvatel, potenciaální oběti trestné činnosti.

36 BARILIK, I. N., Enviromentální kriminologie, Prostředí a jeho role při páčání kriminality, str. 64.

Preventivní opatření spadající pod tento druh prevence v sobě obsahují prvky sociální i situační prevence použité na podporu eliminace viktimizačního procesu. Viktimizaci z časového hlediska dělíme na primární a sekundární. Primární viktimizace „vyjadřuje újmu způsobenou obětí trestného činu v bezprostřední souvislosti s konkrétním trestným činem.“³⁷ Sekundární viktimizace pak obsahuje další újmu nebo negativní následky vzniklé po trestném činu, ale v souvislosti s ním, v rámci trestního řízení, přístupu a jednání orgánů činných v trestním řízení, medializace apod.

I viktimologická prevence se uskutečňuje na všech stupních prevence kriminality. Na primární úrovni působí ve vztahu ke všem lidem, zejména informačním způsobem – upozorněním na rizikové jevy ve společnosti a návodem na preventivní chování občanů, a to např. prostřednictvím médií, besed, organizováním kurzů sebeobrany. Na sekundární úrovni je to poradenství nebo upozorňování na skutečnosti týkající se konkrétního okruhu adresátů, např. seniorů apod. Terciární prevence se zaměřuje na osoby, které se již obětí trestného činu staly, a to zejm. pomocí psychologického, právního a sociálního poradenství.

Shrnutí

Za základní členění prevence dle obsahového zaměření považuji rozdělení preventivních aktivit na sociální a situační. Viktimizační prevence v sobě snoubí prvky obou těchto preventivních aktivit, ale z obsahového hlediska k nim nic nepřidává. Pouze se zaměřuje na potenciální oběti a na osoby, které se již obětí trestného činu staly. Z tohoto pohledu by se mohlo spíše jednat o druh terciární prevence.

S přihlédnutím k zaměření zvláštní části této práce zmíním členění prevence kriminality autorů Grahama a Benetta, kteří uvádějí podobný speciální druh prevence zaměřený na konkrétní ohroženou skupinu. Užívají pojmu prevence (v našem pojetí se obsahově shoduje se sociální prevencí), situační prevence a prevence komunitní. Komunitní prevence stejně jako viktimizační v sobě snoubí prvky jak situační, tak sociální prevence, zaměřuje se však na činnosti v rámci komunit.³⁸

37 BRUNA, E., Vybrané kapitoly z kriminologie, str. 86.

38 VEČERKA, K. a kol., Prevence kriminality v teorii a praxi, Odbor prevence kriminality MV ČR, str.11-12.

2.3 Další druhy členění kriminality

Jak už bylo řečeno, způsobů, jak dělit aktivity prevence kriminality, je mnoho. Pro úplnost jmenuji některé další. Za další důležitá rozlišování považuji členění zvláštní preventivní činnosti podle toho, zda je její realizace určena pro orgány veřejné moci nebo pro společnost. Mezi podpůrné prvky prevence zaměřené na orgány veřejné moci řadíme např. proškolení strážníků a pracovníků orgánů zaměřených na prevenci kriminality, jejich financování a podpora.

Dalším možným rozlišováním je, zda je preventivní činnost právně upravena či nikoliv, zda se uskutečňuje v rámci trestního řízení nebo mimo něj, nebo zda došlo k realizaci preventivního opatření před trestným činem nebo až po spáchání trestného činu. Mimo to lze preventivní aktivity rozdělovat dle zainteresování jednotlivých vědních oborů na prevenci kriminalistickou, psychologickou, výchovnou apod. nebo z hlediska, zda je prevence realizována na makro-, mezo- nebo mikroúrovni.³⁹

Zvláštní dělení prevence kriminality popsal Dr. Petr P. Lejns ve své knize *Recent changes in concept of prevention*. Popsal zde tři typy prevence. Prvním je trestní prevence (*punitive prevention*), která se zaměřuje na odstrašovací účel trestu, tedy funguje na principu působení potencionálního trestu na pachatele. Dalším druhem je nápravná prevence (*corrective prevention*), která reaguje na předpoklad, že trestná činnost a možnost ji spáchat přímo souvisí s okolnostmi a vnějšími podmínkami prostředí. Zabývá se tedy kriminogenními faktory. Posledním druhem je mechanická prevence (*mechanical prevention*), jejíž podstatou je vytváření takových překážek, aby spáchání trestného činu bylo potencionálnímu pachateli znemožněno nebo alespoň ztíženo. Toto členění rozvádí uvedené základní rozdělení prevence kriminality na prevenci sociální a situační.

39

Druhy členění v HOLCR, K., Kriminologie nebo BRUNA, E., Vybrané kapitoly z kriminologie.

3 Snižování kriminality jako proces

Výskyt kriminality a její úroveň se liší v závislosti na mnoha faktorech, které v důsledku různé kumulace mohou zapříčinit výrazně odlišné hodnoty zločinnosti a to nejen v rámci státu, kraje nebo obce, ale i porovnáváme-li sobě si blízké lokality, třeba i dvě sousedící sídliště. Metody prevence je vždy třeba vztáhnout na konkrétní oblast, a proto neexistuje obecný recept na její řešení, který by garantoval zlepšení či udržení.

V procesu přípravy strategie je důležitý individualizovaný přístup a každý program musí přesně odpovídat potřebám příslušné oblasti, i velmi malé. První fází je důkladná analýza aktuálního stavu kriminality, na jehož základě jsou vytipovány rizikové lokality a skupiny osob, u nichž je zvýšena pravděpodobnost, že by se mohly stát obětí či pachatelem trestného činu. Termín riziková oblast či riziková skupina však nemá svou oficiální definici, která by obsahovala potřebný stupeň rizikovosti nebo jiné charakteristické znaky. Může tak dojít k situaci, kdy se množství a označení rizikových oblastí v jednotlivých publikacích (vztahujících se na stejnou oblast a stejné časové období) liší.

Dalším krokem je fáze hodnocení zjištěného stavu z hlediska vztahu určitého jevu a optimálního fungování společnosti a pravděpodobnosti výskytu nežádoucího jevu do budoucna.⁴⁰ Na tuto velmi lokalizovanou úroveň se pak zejména zaměří následné snahy subjektů prevence kriminality při výběru cílů, forem a metod působení preventivních opatření. Výsledkem je na obecné úrovni preventivní strategie, která v sobě obsahuje základní směry a cíle preventivních aktivit a která je základem pro vytvoření preventivních projektů, tedy návrhů východisek a řešení vyhodnocených problémů. Je tady jakýmsi vztahovým rámcem, v jehož mezích se uskutečňují podrobnější preventivní plány a programy, které se vztahují na konkrétní území nebo dílčí problematiku.

40

K. Holcr: Kriminologie, Leges, 2010, str. 170

3.1 Hodnocení preventivních aktivit

Závěrečnou fází realizace prevence kriminality je pak evaluace, díky které dojde k zhodnocení efektivity použitých prostředků prevence a rozhodnutí, zda se v daném preventivním programu bude pokračovat nebo zda bude nahrazen jiným. Konečná hodnocení preventivních programů jsou opět závislá na konkrétních podmínkách dané lokality. Z tohoto důvodu může mít daná aktivita v jedné oblasti velký úspěch, zatímco v jiné nelze použít vůbec nebo jen s mizivými výsledky.

Kritéria pro evaluaci preventivních aktivit rozdělujeme na kvantitativní a kvalitativní. Mezi nejčastější aspekty, které jsou do závěrečné analýzy zahrnuty, patří míra kriminality, v rámci kterého je nutné vzít v úvahu i kriminalitu latentní a možnost přesunu kriminality, dále výskyt ostatních sociálně patologických jevů. Tyto údaje nazýváme kvantitativními faktory. Mezi ty kvalitativní řadíme hodnocení preventivního opatření odborníky a postoj společnosti vzhledem ke kriminalitě. Patří sem pocit bezpečí občanů, jejich postoj k subjektům prevence kriminality, zejména k policii, preventivní chování občanů a vztahy mezi nimi z pohledu sounáležitosti a pospolitosti. Zatímco kvantitativní aspekty vycházejí zejména z práce policie, která v rámci své činnosti monitoruje aktuální stav kriminality, údaje o kvalitativních aspektech je nutné získat na základě spolupráce s občany formou anket nebo dotazníků.⁴¹

V současné době je hodnocení preventivních programů a získávání zpětné vazby podceňováno.⁴² Je zaměřeno spíše na procesní stránku věci, zejména hodnocení z pohledu transparentnosti a využití finančních prostředků. Tento přístup je velmi problematický, protože i negativní výsledek projektu ovlivňuje další směřování preventivních aktivit do budoucna.

Základem každého programu, jak už bylo řečeno, je vstupní analýza, která je následně srovnávána se závěrečnými hodnotami. Diskutabilní ovšem zůstává, jak a co přesně měřit. Jak zhodnotit přesný účinek konkrétního programu? Navíc některé dopady programů nemusí být vůbec měřitelné.

41 Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst, IKSP 2003, str. 62.

42 K. Holcr: Kriminologie, Leges, 2010, str. 181.

Objektivně můžeme porovnáním dat zjistit, zda má příslušný typ kriminality v lokalitě stoupající nebo klesající tendenci. Pokud ale zjistíme klesající kriminalitu, znamená to, že je tomu tak pouze díky účinnosti preventivního opatření? Abychom získali přesná čísla a odpovědi na naše otázky, potřebovali bychom znát stav a hodnoty, které by daná lokalita vykazovala bez příslušného preventivního programu, a ty pak porovnat se stavem po zavedení preventivního programu. Prakticky lze tento problém řešit porovnáním zkoumaných hodnot se srovnatelným místem, skupinou osob nebo situací. Je to přesnější, nicméně časově i finančně nákladnější postup.

Určitým vodítkem v tomto ohledu je prognóza kriminality, tedy „...*stanovení předpokládaného budoucího stavu, kterému předchází analýzy... Prognózy mají pravděpodobnostní charakter... nejde tedy o druh vědeckého poznání, ale o proroctví, odhadování, věštění...*“.⁴³

Výsledek evaluačního procesu má dvě hlediska – přínos a efektivitu. Porovnáním výchozího a konečného stavu kvantitativních i kvalitativních aspektů získáme pozitivní, neutrální nebo negativní přínos kriminality. „*Efektivita preventivních aktivit je dána vztahem mezi jejich přínosem a nákladností. Čím vyšší je nákladnost a čím nižší je přínos, tím je efektivita nižší.*“ A naopak. „*Všeobecně se uznává, že hodnocení aktivit v oblasti sociální prevence je výrazně těžší a složitější než aktivit s převahou prevence situační.*“⁴⁴ Důvodem je rozdílnost časového intervalu mezi realizací projektu a projevem následku.

3.2 Limity prevence kriminality

Je logické, že sebelépe promyšlený systém preventivních opatření nemůže vyústit v úplnou neutralizaci kriminogenních faktorů tak, že předejde veškeré kriminalitě. Vlivů, které působí na konečnou úspěšnost nebo neúspěšnost projektu, je mnoho. Všechny tyto okolnosti se nedají od počátku projektu do důsledku předpokládat. Proto je možné, že preventivní program, který na počátku vypadal velmi slibně, nesplnil

43 SVATOŠ, R., Prevence kriminality, str. 80.

44 HOLCR, K., Kriminologie, str. 181.

ani zdaleka očekávání, a na druhé straně program, který zprvu neměl takový potenciál, se ukáže jako velmi efektivní.⁴⁵

První možný problém vzniká již v samotné přípravné fázi preventivního programu, v rámci které dochází ke zkoumání počátečního stavu, analýze a následnému metodologickému zkoumání možných variant řešení. Zvláště na této úrovni je důležitý lidský prvek. Je zde nebezpečí selektivního přístupu při sběru dat a nedůsledné zpracování analýzy počátečního stavu. Dále při zkoumání metod, které se na příslušný nežádoucí jev použijí, je třeba zohlednit jejich použitelnost v konkrétní lokalitě. Teorie je jedna věc a praxe druhá.

Dalším důležitým faktorem je financování. Na legislativní úrovni je deklarována nutnost preventivních opatření a jejich přednost před represivními prostředky, protože trestným činům je lépe předcházet, než řešit následky. Některé projekty však nemohou být realizovány nebo jsou zrušeny, navzdory jejich úspěšnosti, právě kvůli finanční otázce. V této souvislosti samozřejmě nelze bez dalšího srovnávat částku poskytovanou na fungování orgánů činných v trestním řízení, obecní policie a dalších orgánů s financováním prevence kriminality.

Pro samotnou realizaci preventivních programů je velmi důležitá spolupráce jednotlivých subjektů prevence kriminality se společností i navzájem. Cílem by mělo být vytvoření prostředí s nulovou tolerancí k sociálně nežádoucím jevům. Právě tato okolnost je v podmínkách naší společnosti velmi problematická. Lidé kontakt s policií nevyhledávají a vůči dění kolem sebe jsou ve většině případů lhostejní. Hrozí zde ale nebezpečí, že „*při nedostatku takového společenského klimatu se prevence kriminality může změnit jen na jakýsi trpěný „preventivní folklór.“*“⁴⁶

V neposlední řadě je třeba zmínit také limity personální. Pokud necháme stranou otázku nedostatku financí na některé pozice, jak již bylo zmíněno výše, týká se tento problém nedostatečné kvalifikovanosti některých zaměstnanců působících v oblasti prevence kriminality. Tento stav je dodatečně napraven různými vzdělávacími kurzy nebo podporou při doplňování celkového vzdělání.

Ještě v 90. letech se začínající snahy o preventivní opatření zaměřovaly zejména na celoplošné aktivity, které ale samy o sobě nemohly s úspěchem řešit

45 VEČERKA, K.; HOLAS, J., Úspěšnost preventivní práce, str. 3.

46 SVATOŠ, R., Prevence kriminality, str. 62.

problémy s kriminalitou. Je třeba, aby paralelně fungovaly vedle lokálních projektů. Kriminalitě na jednotlivých úrovních se budu dále věnovat.

4 Preventivní politika České republiky

Preventivní politika se začíná plně prosazovat v rámci kriminální politiky, a tím i potažmo v rámci trestní politiky demokratických států v 80. letech. Na našem území se poprvé preventivní politika jako systematická činnost vlády objevila v roce 1993. Základním koncepčním nástrojem na celorepublikové úrovni se stala Strategie prevence kriminality v České republice (dále jen Strategie), kterou vypracovává Ministerstvo vnitra a přijímá vláda usnesením vždy na čtyřleté období. Jejím účelem je naplnění ustanovení Programového prohlášení vlády ČR: „*Vláda bude věnovat pozornost boji proti kriminalitě, zejména extremismu, drogové kriminalitě, kriminalitě nezletilých a kriminalitě páchané na dětech a ženách, se zaměřením na koordinaci odpovědných orgánů a včasné poskytování informací o rizikových stavech*“⁴⁷. Strategie obsahuje základní principy, označuje priority a vytyčuje cíle, kterých by v oblasti prevence mělo být za dané časové období dosaženo.

K největšímu rozvoji strategií a programů preventivní politiky došlo mezi rokem 1996, kdy byla vládou vydána první Strategie, a rokem 2004, do kterého byla vybudována pevná teoretická základna trestní politiky státu zahrnující i legislativní změny v této oblasti a vznikly nové subjekty podílející se na její realizaci jako je např. Probační a mediační služba. Současná Strategie na léta 2012 až 2015 byla přijata vládním usnesením č. 925 ze dne 14. 12. 2011 a nastává období její evaluace. Strategie zahrnuje činnost těch resortů, které jsou zastoupeny v Republikovém výboru pro prevenci kriminality, tedy zejména Ministerstvo vnitra a dále Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo spravedlnosti a částečně Ministerstvo zdravotnictví. Jednotlivé resorty pak vypracovávají ve své působnosti podrobné strategie a projekty. Na tyto účely jsou vyčleňovány finanční prostředky v rámci rozpočtových kapitol a vypisovány dotační programy.⁴⁸

Hlavním cílem těchto opatření je podpora dlouhodobých a střednědobých programů na podporu prevence kriminality a zajištění co nejužší spolupráce vlády České republiky a ministerstev s územními samosprávami, Policií České republiky a

47 Programové prohlášení vlády 2015.

48 Strategie prevence kriminality České republiky na léta 2012 až 2015.

ostatními subjekty za účelem vytvoření komplexní sítě preventivních opatření, které minimalizují kriminogenní faktory na našem území.

Strategie naplňuje nejen cíle stanovené Programovým prohlášením vlády, ale snaží se také naplnit doporučení mezinárodních orgánů. Nejdůležitějším z nich je Směrnice OSN pro prevenci kriminality z roku 2002, která formuluje základy realizace prevenčních politik států. Jako klíčové principy účinné prevence jsou zde uvedeny např. tyto zásady: vedoucí role státu zastřešující všechny úrovně systému prevence kriminality, spolupráce mezi vládními institucemi, občanskou společností a obchodním sektorem, průhlednost využívání finančních prostředků diferenciací strategií se zaměřením na zvláštnost skupin nebo podpora kultury zákonnosti.⁴⁹

4.1 Systém prevence kriminality

Se vznikem systematického plánování preventivních programů přestala být otázka prevence kriminality pouze záležitostí státu. Skončilo hledání odpovědi na otázku, kdo je za kriminalitu odpovědný a započala snaha do boje proti ní zapojit co nejvíce subjektů. Dnešní systém prevence je založen na koordinované spolupráci orgánů státní správy, územní samosprávy a dalších institucí. Má tři úrovně, a to lokální, krajskou a republikovou a resortní.

4.2 Republiková a resortní úroveň prevence kriminality

Mezi subjekty působící na první úrovni patří vláda ČR, která poskytuje strategický rámec a finanční prostředky, dále Republikový výbor pro prevenci kriminality a jednotlivá ministerstva.

49 Prevence městské kriminality a ohrožená mládež, Přehled slibných strategií a programů z celého světa, Přípraveno pro 11. kongres OSN pro prevenci a trestní justice, str. 8.

Republikový výbor je mezíresortní orgán při Ministerstvu vnitra⁵⁰. Předmětem jeho činnosti je „vytváření koncepce preventivní politiky vlády České republiky na mezíresortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní.“⁵¹ V rámci prevence má tedy funkci iniciační a koordinační, dále schvaluje dotace pro oblast prevence kriminality, zpracovává materiály pro jednání vlády a Parlamentu z oblasti prevence kriminality a je orgánem, který uskutečňuje mezinárodní kontakty v této oblasti, zejména s Komisí OSN pro prevenci kriminality a trestní soudnictví. Na úrovni Evropské unie pak zastupuje Českou republiku v příslušných výborech a komisích.

V návaznosti na Strategii vytváří příslušná ministerstva dotační politiku a resortní strategie prevence kriminality dle svého zaměření. V rámci prevence kriminality má centrální postavení Ministerstvo vnitra, které zajišťuje efektivitu a koordinovanost celého systému. Mezi jednotlivé oblasti, které jsou v centru zájmu preventivní politiky státu, patří např. podpora sociálních služeb, politika zaměstnanosti, sociálně-právní ochrana dětí, probace a mediace, vězeňství, ochrana veřejného zdraví nebo koncepce bydlení.

Prioritou Republikového výboru se stalo v roce 2009 posílení a „rozvoj systému prevence kriminality na místní úrovni, zejména k posílení samosprávné role krajů v této oblasti, k rozšiřování a zkvalitňování mezíresortní spolupráce,...“⁵²

4.3 Krajská a lokální úroveň prevence kriminality

Na krajské úrovni působí jako mezičlánek mezi obecnou celorepublikovou koncepcí a lokálními potřebami obcí krajské úřady v samostatné působnosti. „Při absenci zákonné úpravy prevence kriminality je angažovanost krajů v preventivní politice jejich dobrovolným a nevymahatelným rozhodnutím.“⁵³ Strategie tak určuje směr a finanční rámec prevence kriminality, který pak kraje rozvíjejí na základě

50 Republikový výbor má 18 členů. Vedle příslušných ministerstev je tvořen také zástupci Nejvyššího státního zastupitelství, Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Policejního prezidia ČR, Probační a mediační služby ČR, Rady vlády ČR pro záležitosti romské komunity, Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Soudcovské unie ČR. - viz. www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx

51 Republikový výbor pro prevenci kriminality.

52 SCHEINOST, M., Kriminalita očima kriminologů, str. 26.

53 Strategie prevence kriminality v České republice, str. 16.

lokálních potřeb regionu s ohledem na specifické potřeby a priority. Důležitou funkcí kraje je výměna informací mezi obcemi a resorty.

Mezi konkrétní činnost krajů patří konzultační a metodická podpora preventivním programům obcí, pravidelné zhodnocování těchto programů a dále shromažďování žádostí o dotace, na které zpracovává odborné stanovisko před tím, než jsou postoupeny Republikovému výboru. Jak již bylo zmíněno, zapojení kraje do preventivních aktivit je dobrovolné. Pokud tak ale kraje činí, musí být splněny některé podmínky. Nutností je zpracování analýzy kriminality, průběžné bezpečnostní analýzy, vytvoření pozice manažera prevence kriminality a pracovní skupiny prevence kriminality a musí postupovat v souladu s cíli a principy Strategie prevence kriminality. Pozice manažera prevence kriminality je vytvořena proto, aby na úrovni kraje vznikla odpovědná osoba, která se bude věnovat koordinaci preventivních činností. Smyslem vytvoření pracovních skupin je pak zlepšení výměny informací mezi stěžejními subjekty prevence.

Problémem prevence kriminality na krajské úrovni je již zmíněný fakt, že Strategie je přijímána na základě interního předpisu vlády, chybí tedy zákonná úprava prevence kriminality. Kraje i obce postupují v této oblasti v samostatné působnosti.⁵⁴ Kraje ovšem bez možnosti využití nějakého právního nástroje (obecně závazné vyhlášky) k úpravě a regulaci prevence.⁵⁵ Obce mají na rozdíl od kraje možnost v některých případech stanovit povinnosti obyvatel obecně závaznou vyhláškou, a to dle § 10 písm. a) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích.

Obce tvoří základní článek, na kterém jsou konkrétně naplňovány a realizovány preventivní strategie, programy a plány, a to také v samostatné působnosti. Tato lokální úroveň je nezastupitelná při sběru dat a informací o kriminalitě a při následném hodnocení preventivních programů. Také na úrovni měst a obcí jsou vytvářeny pozice manažera pro prevenci kriminality a speciální komise pro prevenci kriminality. Obce vykonávají prevenci kriminality jako součást svých kompetencí, a to v úzké spolupráci s občanskou společností, policií a institucemi veřejné správy. Do tohoto procesu je dále zapojen i komerční a soukromý sektor.

54 Pozn. dle § 14 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích a dle § 35 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích

55 Pozn. dle § 6 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích lze obecně závaznou vyhláškou kraje vydanou zastupitelstvem v mezích jeho samostatné působnosti ukládat povinnosti fyzickým a právnickým osobám, jen stanoví-li tak zákon.

Základem dobré spolupráce je rozvíjet vztahy a kontakty mezi jednotlivými subjekty v co nejvíce podobách. Mám tím na mysli neformální, nezávazné prostředí dávající prostor pro výměnu informací a zkušeností. Na krajské úrovni tak funguje např. Asociace krajů České republiky, která poskytuje prostor pro koordinaci a integraci aktivit jednotlivých krajů. Na lokální úrovni k takové neformální platformě patří např. setkávání ředitelů škol.

Výzkum IKSP upozornil na problém, že v současné době dosud není dostatečně rozvinuta regionální a lokální samospráva. „*Limitujícím faktorem je stále to, že úroveň participace občanů na řízení je nízká. ... Pro člověka je mnohem snazší uchovat si nezávislost a integritu, stojí-li stranou rozhodování, než je-li vtažen do účasti na něm. Tam, kde se uvolí participovat na řešení problémů, vystavuje se tlakům, rizikům a situacím, k nimž by jinak mohl zůstat vcelku lhostejným.*“⁵⁶ Lokální úroveň prevence kriminality je přitom nejdůležitější složkou v celém jeho systému.

5 Policie ČR, obce a obecní policie

V rámci kriminality má Policie ČR velmi důležité postavení. Dohlíží nad veřejným pořádek, je vyšetřovacím orgánem v rámci trestního řízení, zdrojem informací v otázkách stavu, stupně a dynamiky kriminality a je také subjektem prevence. Její aktivity se tedy zaměřují i na analýzu konkrétních problematických otázek v rámci kriminality a následnou eliminaci kriminogenních jevů a rozvoj prosociálních aktivit ve společnosti. *„Náplň činnosti se v tomto směru neustále vyvíjí a hledá se její adekvátní podoba ve smyslu kooperace s ostatními preventivními společenskými agens.“*⁵⁷

Role Policie ČR je dána zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii ČR (dále jen zákon o Policii ČR). V §2 tohoto zákona je stanoven i základní cíl Policie ČR, a to *„chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropské unie nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.“* Pro plnění úkolů zaměřených výlučně na úsek prevence kriminality jsou pověřeni republikový koordinátor prevence kriminality a v rámci krajů koordinátoři prevence kriminality zařazení do preventivně informačních skupin, kteří dohromady tvoří Metodickou radu Policie ČR jako metodický orgán policejního prezidia.⁵⁸ Dle Strategie se mají tito krajsí koordinátoři zapojit do práce Pracovních skupin prevence kriminality při krajských úřadech, kde se zapojí do činnosti koordinační a metodické na úrovni kraje.

Zákon o Policii ČR upravuje na několika místech povinnost spolupráce policie s orgány veřejné správy, jakož i fyzickými a právníckými osobami. Vedle spolupráce na neformální úrovni a informační povinnosti stanovené v § 15 zákona o Policii ČR můžeme mezi nástroje dále zařadit především koordinační dohody zakotvené v § 16 tohoto zákona, dále dle § 117 a násl. zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (dále jen zákon o obcích) možnost zavedení koordinačního orgánu na úrovni obce, zřizování společných řídicích operačních center Policie ČR a obecní policie nebo vytváření ad hoc skupin pro práci na konkrétních problematických otázkách prevence kriminality nebo pro komunitní plánování.

57 Institut pro kriminologii a sociální prevenci. *Stát a občan v prevenci kriminality*, str. 41.

58 SVATOŠ, R., *Prevence kriminality*, str.75.

Na základě analýzy Ministerstva vnitra ⁵⁹ vyšlo najevo, že zmíněné koordinační smlouvy uzavírané mezi příslušnými útvary Policie ČR a obcemi jsou málo využívaným institutem při zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti v obci. Důvodem je formální charakter smluv, obecnost, nízká vymahatelnost a fakt, že povinnost spolupráce na této úrovni tak jako tak vyplývá ze zákona. Jedná se tedy spíše o pouhou deklaraci spolupráce. Problémy může také činit právní neurčitost tohoto institutu v tom směru, že se jedná o smlouvu sui generis, nejde totiž o veřejnoprávní smlouvu dle správního řádu. Navíc ve městech, kde spolupráce mezi obcí a Policií ČR probíhá, je uzavírání smlouvy nadbytečné, a v obcích, kde je spolupráce problematická, ani tento nástroj nezaručí její zlepšení. Koordinační dohodu s Policií ČR má v současné době uzavřenou přibližně jedna třetina obcí v České republice, z nichž převážná většina je uzavírána s obcemi, které nedisponují obecní policií. Výše uvedená analýza byla přijata usnesením vlády č. 533/2011 a její výsledky jsou platformou pro budoucí změny v legislativě.

Možným řešením problému koordinačních smluv vedle legislativního posílení jejich vymahatelnosti by bylo stanovit v nich konkrétní cíle spolupráce a uzavírat je na kratší časová období, po kterých by následovala evaluace a dle jejich výsledku případné uzavření smlouvy s dalším přesně stanoveným cílem. Nutností je také výslovné začlenění možnosti uzavírání smluv mezi pravomoci vyhrazené zastupitelstvu obce v zákoně o obcích. V současné chvíli není upravena ani situace, kdy by se příslušný útvar Policie ČR uzavření koordinační smlouvy s obcí vyhýbal.

Tato podoba koordinačních smluv již úspěšně funguje např. ve Francii, kdy základ spolupráce tvoří smlouva o bezpečnosti na místní úrovni mezi jednotlivými subjekty prevence vycházející z výsledků podrobné analýzy kriminality v lokalitě a stanovení priorit k její eliminaci. ⁶⁰

Jako další nástroj spolupráce, který je na rozdíl od koordinačních smluv hojně využíván, byl výše uveden koordinační orgán na úrovni obce. Jde o zřizování různých rad a komisí dle obecního zákona, které zajišťují prostor pro komunikaci s ostatními subjekty prevence kriminality. Jejich účel je zejména informační, slouží ke sdílení faktů týkajících se stavu kriminality a výskytu kriminogenních jevů. Až v tomto momentě,

59 Analýza možného zefektivnění systému ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti na místní úrovni a vzájemného vztahu Policie ČR a místní samosprávy. Ministerstvo vnitra 2011, dostupné na www.mvcr.cz

60 Prevence městské kriminality a ohrožená mládež, str. 53-54.

kdy jsou spojeny informace a analýzy jednotlivých subjektů prevence, lze navrhnout úspěšné řešení, které se zaměří na nejpálčivější lokální problémy. V této souvislosti je uvažováno o změně legislativního rámce tak, že aby byly rozšířeny pravomoci zmíněných koordinačních orgánů obcí ve vztahu k Policii ČR tím způsobem, že by mohly iniciovat různá opatření týkající se veřejného pořádku a bezpečnosti a tyto podněty ze strany orgánu obce by byly pro Policii závazné.⁶¹

5.1 Obecní policie

Obecní policie je orgánem obce zřízeným obecně závaznou vyhláškou na základě rozhodnutí obecního zastupitelstva, a to za účelem zajištění bezpečnosti a veřejného pořádku. Obecní policie dle § 2 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii mimo jiné zejména přispívá k ochraně a bezpečnosti osob a majetku, podílí se na dodržování právních předpisů o ochraně veřejného pořádku, odhaluje přestupky a jiné správní delikty, poskytuje na požádání údaje Ministerstvu vnitra za účelem zpracování statistických údajů a podílí se na prevenci kriminality v obci. „*V současné době existuje cca 350 obecních policií, které lze vzhledem k jejich takřka dvacetileté existenci a prokazatelných výsledků považovat za stabilní a ověřené subjekty preventivního působení na místní úrovni.*“⁶²

5.2 Community policing

Ne každý si pod pojmem community policing představí stejný obsah a snad jej ani nelze výstižně definovat. Jedná se o filozofii, která popisuje ideální a produktivní fungování vztahu mezi policií a společností. Lze ji také označit za „*způsob ochrany místní komunity, na kterém se aktivně podílejí všichni, kdo v místě žijí, pracují a spravují ho*“.⁶³ Nejedná se o metodu nebo strategii, která by mohla být normativně

61 Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015, str. 19.

62 Analýza možného zefektivnění systému ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti na místní úrovni a vzájemného vztahu Policie ČR a místní samosprávy. Ministerstvo vnitra 2011.

63 POSPÍŠILOVÁ, K.; VESELÁ, M., Strážník v okrsku, str. 43.

stanovena a následně kontrolována nebo vynucována. Jde o přístup a proaktivní fungování jednotlivých policistů a strážníků, které má ve výsledku účinky preventivního působení. Základem je úzká vazba mezi policií a občany, kteří se na práci policie určitým způsobem podílejí.

V posledním století došlo k velkým změnám v organizaci a fungování policie a v té souvislosti také k odklonu od této filozofie. Důvodem byla rostoucí vynalézavost pachatelů trestných činů, která vedla k rozrůstání a specializaci policejní základny. „*Policie se pomalu, ale nezadržitelně stávala servisní organizací pro darebáky a účastníkem uzavřené a málokomu přístupné hry na „policajty a zloděje”. Pátrání, usvědčování, chytání, hledání, nutnost držet krok s jejich novými metodami, technologiemi a nápady.*“⁶⁴ Práce policie se vzdálila od obyčejných bezúhonných občanů, zaměřila se pouze na plnění své agendy a dosahování co nejvyšší objasňovací případy. Navíc se obyčejný člověk dostává do kontaktu s policií jen v problémových situacích, kdy se dopustí třeba jen drobného přestupku. Policii nevyhledává a stává se vůči její práci nedůvěřivý. Přitom právě důvěra ve schopnost policie „pomáhat a chránit“ je jednou z nejdůležitějších aspektů při vytváření pocitu bezpečí občanů, který je jedním z hlavních hledisek při posuzování preventivních aktivit policie. „*Skutečná veřejná bezpečnost a veřejný pořádek totiž nastávají ve chvíli, kdy se cítíte bezpečně tam, kde žijete.*“⁶⁵

Filozofie community policing se v posledním desetiletí objevuje v koncepčních plánech na prevenci kriminality jako znovuobjevený institut, v jehož duchu jsou hledány možné metody aplikace a způsob zakotvení v právním řádu. Ještě před tím, než se podařilo zformovat principy community policing do takové podoby, aby jim byla přizpůsobena organizace a fungování policie a mohly začít celoplošně fungovat, objevil se neviditelný závazek Policie ČR k jeho následování, a to v podobě nového motta „pomáhat a chránit“, které tak zastřešuje tendence ke změně současného přístupu. Toto heslo je deklarováním snahy Policie obrátit svou pozornost opět také na občany a vedle represivní činnosti se více zaměřit na preventivní aktivity.

Novým začátkem pro vzájemnou interakci mezi policií a občany bylo vypsání dotačního programu prevence kriminality na místní úrovni – „Partnerství“. Po spuštění

64 Community Policing, viz <http://www.mvcr.cz/clanek/community-policing.aspx>.
65 Tamtéž.

pilotní verze v roce 2003 byla jeho realizace schválena usnesením vlády⁶⁶ na léta 2004 až 2007. Podstatou těchto státních účelových dotací byl princip rozvoje nových metod práce Policie ČR⁶⁷ a nastartování spolupráce mezi policií a občany. Je to právě policie, která má o kriminalitě v jednotlivých lokalitách nejvíce podrobné informace, je s ní v každodenním kontaktu. Má přehled o problémových otázkách a dokáže stanovit priority jejich řešení. Proto zde policie plnila funkci iniciační. Jejím úkolem bylo zahájit dialog s ostatními subjekty prevence a občany v regionu, na jehož základě vznikaly dotační žádosti.

Začlenění filozofie community policing do strategických rámců prevence kriminality je procesem, k jehož provedení je třeba najít konkrétní způsoby její realizace. Analýza Ministerstva vnitra⁶⁸ popisuje, jak je na community policing v současné době nahlíženo představiteli obcí a obecní policií. Mezi metody realizace řadí zejména tzv. rajonizaci (rozdělení obce na menší okrsky pod heslem „každý zná svého strážníka“), smíšené nebo společné hlídky strážníků obecní policie s policisty, neformální informativní schůzky zástupců obce, obecní policie a dalších subjektů prevence nebo organizování besed pro občany se zaměřením na rizikové skupiny. Další jmenované aktivity, jako bezplatné poskytování různých technických prostředků zvyšujících bezpečnost seniorů nebo systém městských kamer, bych pod community policing neřadila.

Naprostým základem fungování této filozofie v praxi je motivace a změna přístupu strážníků a policistů. Tento cíl je komplikovaný zejména kvůli lidskému faktoru a kvůli právním předpisům upravujícím činnost policie včetně značné administrativní povinnosti. Může se tak lehce stát, že dojde pouze k formálnímu zavedení community policing bez skutečné realizace v praxi. *„V tomto ohledu je někdy zmiňován méně aktivní přístup příslušníků Policie ČR, kteří kvůli svým značným administrativním povinnostem, jakož i s ohledem na většinou rozdílně vymezenou územní působnost (oproti obecním policiím) nejsou schopni spolupráci v rámci aktivit*

66 VLÁDA ČR. Usnesení vlády české republiky ze dne 14. dubna 2003 č. 362, viz http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/6CF153F483DA6128C12571B6006EC05C.

67 Metodika přípravy programu Prevence kriminality na místní úrovni – Partnerství na rok 2007, dostupné na www.mvcr.cz.

68 Analýza možného zefektivnění systému ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti na místní úrovni a vzájemného vztahu Policie ČR a místní samosprávy. Ministerstvo vnitra 2011.

community policing plně dostát.“⁶⁹ V tomto směru je jediným řešením změna právní úpravy.

69 Společně k bezpečí o.s., Community policing, Manuál pro uniformovanou policii.

6 Městská kriminalita

Nejfrekventovanější trestná činnost, jako např. drobné krádeže, loupeže, přepadení je ovlivněna místními podmínkami na velmi lokální úrovni – na úrovni měst nebo dokonce městských obvodů a částí. Městská výstavba, systém prevence kriminality, spolupráce jednotlivých subjektů prevence, činnost městské policie a Policie ČR, hustota a složení obyvatel, sociální podmínky – to vše ovlivňuje konkrétní podobu kriminality.⁷⁰ Na městskou kriminalitu jako na nový politický problém upozornilo Valné shromáždění OSN již v roce 2005 v rámci 11. Kongresu OSN o prevenci kriminality a trestní justici. V roce 2010 se konal na půdě OSN speciální workshop na téma „praktické přístupy k prevenci městské kriminality“. Byla zdůrazněna potřeba „*komplexní a mezioborové reakce nejen ze strany trestní justice, ale též z oblastí městského plánování a rozvoje, zdravotnictví vzdělávání, zaměstnanosti a sociálního rozvoje,*“⁷¹ a silně doporučeno, aby se do preventivních aktivit na úrovni měst aktivně zapojilo co nejvíce subjektů i soukromého sektoru a samotných občanů.

Kriminalita má vliv na pocit bezpečí občanů at' už v jejich domovech a blízkém okolí, ve školách, na pracovištích nebo v dopravě. Je součástí našeho každodenního života. Ve městech můžeme pozorovat její nerovnoměrný výskyt v závislosti na působení kriminogenních faktorů v konkrétní lokalitě. Výsledkem tohoto faktoru je vznik různých oblastí v rámci města. Na jedné straně má každé město svoje lepší čtvrtě a na druhé oblasti, které bychom mohli označit za ghetta – v odborných publikacích označované za rizikové nebo sociálně vyloučené lokality, kde je kumulace kriminogenních faktorů velmi výrazná. V extrémním případě tak mohou vzniknout vzájemně nepropustné „...*opevněné enklávy pro bydlení, zábavu a práci.*“⁷² Toto rozdělení mapuje logický rámeček, jehož podstatou je fakt, že jedním z nejvýznamnějších faktorů ovlivňujících kriminalitu je sociální postavení jedince. Každý si obstarává bydlení dle svých možností. V částech města, kde je dostupné levné bydlení, se tedy budou soustřeďovat sociálně slabší osoby. V takové lokalitě bude pomalu stoupat kriminalita a její rizikovitost. V důsledku toho se občané, kteří budou mít možnost, přestěhují do jiné lokality, a vzniká nám sociální mapa města rozdělená na lepší čtvrti,

70 12. kongres OSN o prevenci a trestní justici, str. 18.

71 Tamtéž, str. 60.

72 Tamtéž, str. 64.

střední vrstvy a sociálně vyloučené lokality. V návaznosti na tento fakt je stejně v rámci jednoho města různě vnímána bezpečnost, spravedlnost a vnímán pocit bezpečí.

Na zmíněném kongresu OSN byla také zdůrazněna nutnost centrálního vládního vedení programů prevence kriminality způsobem víceborového působení napříč jednotlivými sektory a nutnost spolupráce této státní úrovně s územní samosprávou, soukromým sektorem a občanskou společností, včetně nevládních organizací. Dále byla přijata řada doporučení, jako např. vytváření regionálních orgánů, které by v rámci prevence kriminality postupovaly integrovaným způsobem; rozvoj komunikace s občany a představiteli komunity, vytváření bezpečných lokalit při rekonstrukci budov a bytové výstavbě nebo zaměření se na aktivity směřující k integraci menšin, které by vedly ke snížení velikosti a počtu okrajových skupin.⁷³

6.1 Mezinárodní spolupráce v boji proti městské kriminalitě

Program UN HABITAT Bezpečnější města je projekt realizovaný na půdě OSN, který si klade za cíl shromáždit a porovnat zkušenosti subjektů prevence jednotlivých států s nástroji prevence kriminality na místní úrovni a podporovat tak koordinaci a hlubší pochopení principů prevence kriminality. Výsledkem projektu je soubor prostředků a typů pro prevenci kriminality získaný na základě mezinárodních znalostí a zkušeností.

Pro zajímavost zmíním některé prostředky prevence kriminality, které na našem území nejsou zahrnuty do systému prevence. Jsou to programy měst ze všech koutů světa shromážděné za účelem podkladového materiálu Workshopu o strategiích a osvědčené praxi v oblasti prevence kriminality, zejména s ohledem na městskou kriminalitu a ohroženou mládež, který se konal v rámci kongresu OSN o prevenci kriminality a trestní justici v roce 2005 v Bangkoku.

Jsou to např. společný dohled městské a státní policie nad bezpečností města, komunální sousedské hlídky, v legislativní rovině určitá podoba prohibice. Dále mě zaujaly dva projekty uskutečněné ve městě Belo Horizonte v Brazílii. Je to program

73 12. kongres OSN o prevenci a trestní justici, str. 59-78.

„Odzbrojení dětí“ (Children Disarming), jehož podstatou byla výměna dětských hraček ve tvaru zbraní za komiksy, a program „Výchova pro život“ (Education for Life) zahrnující intenzivní půlroční kurz drogové prevence. Za zmínku také stojí finský projekt s názvem „Kmotři Medvědího parku“, v rámci kterého byli občané vyzváni k dobrovolné práci při osazování parku a jeho následné údržbě. Tímto způsobem bylo dosaženo aktivního využívání veřejného prostoru.

Projekty České republiky, které byly zahrnuty do tohoto materiálu, jsou „Systém včasné intervence“, program „Partnerství“ a program „Prevence obchodování s lidmi“ (viz výše).⁷⁴

⁷⁴ Prevence městské kriminality a ohrožená mládež, Přehled slibných strategií a programů z celého světa, Přípraveno pro 11. kongres OSN pro prevenci a trestní justice, str. 12-84.

7 Dotační preventivní programy Ministerstva vnitra

V následujících odstavcích se budu věnovat některým aktuálním preventivním programům Ministerstva vnitra, které, jak už bylo řečeno, má v oblasti prevence kriminality mezi ministerstvy centrální postavení. Jeho programy se zaměřují přímo na potírání kriminality, proto se jimi budu zabývat podrobněji, a stranou nechám preventivní programy ostatních ministerstev náležejících do Republikového výboru, které se týkají ostatních sociálně patologických jevů (programy na podporu zaměstnanosti, zlepšení zdravotních služeb, eliminace bezdomovectví apod.).

7.1 Projekt Asistent prevence kriminality

Asistent prevence kriminality je nejúspěšnějším projektem v rámci programu Ministerstva vnitra z roku 2009 "Program prevence kriminality a extremismu - Úsvit". Jeho cílem bylo zlepšit situaci v sociálně vyloučených lokalitách měst a obcí, a to nerepresivními metody. Myšlenka tohoto programu vychází z principů community policing, kdy je do vtažů v komunitě včleněn nový prvek - asistent prevence kriminality (dále jen "asistent"), který je jednak zaměstnancem samosprávy zařazeným u městské policie, ale na druhé straně sám pochází z rizikové lokality. Je tak seznámen s tímto prostředím, jeho problémy, má na tuto lokalitu vazby a hlavně má zájem nežádoucí situaci řešit. Dalo by se říci, že se jedná o prostředníka mezi městskou policií a občany s důrazem na občany pocházející ze sociálně vyloučených oblastí. Protože se jedná o člověka, který pochází ze stejného sociálního prostředí, jsou i osoby z této lokality ochotny komunikovat a asistenta jako autoritu respektovat.

Po spuštění pilotní verze bylo v roce 2010 vybráno 10 měst, ve kterých začalo působit 38 asistentů. Každá obec musela splnit určitá kritéria, mezi která patří zejména provést analýzu stavu kriminality v obci, která prokazuje existenci sociálně vyloučených lokalit a jejich rizikovost, a dále vytvořit pozici tzv. mentora, kterým je strážník městské policie, který řídí a kontroluje činnost asistenta.

Asistenti byli dále před zahájením činnosti proškoleni v základních právních předpisech, dopravních pravidlech a základech první pomoci. Důraz byl kladen na rozpoznávání protiprávních a sociálně patologických jevů a jejich řešení.

Náplň činnosti asistenta závisí na aktuálních problémech, poměrech a prioritách konkrétní oblasti a na potřebách obyvatel. Prvním krokem při zavádění tohoto projektu do praxe je seznámení obyvatel s účelem přítomnosti asistenta v lokalitě, jeho aklimatizace v nové pozici a vytvoření autority. Získání respektu je velmi důležitým aspektem zejména z toho důvodu, že asistenti nejsou vybaveni možností zasáhnout represivním způsobem. V případě konfliktu se obracejí na městskou policii nebo na Policii ČR. Na tomto místě je třeba zdůraznit, jak důležitý je výběr vhodné osoby na pozici asistenta, její osobnostní předpoklady a proaktivní přístup.

Mezi nejčastější aktivity patří dohled nad bezpečností dětí a mládeže (např. u základních škol, přechodů pro chodce, v restauračních zařízeních, při projevech šikany), společná hlídková činnost se strážníky městské policie, podílení se na mediaci při vzniklém konfliktu, předávání získaných informací o lokalitě k dalšímu zpracování, zprostředkování komunikace občanů s institucemi, zapojení občanů do zlepšení kvality prostředí nebo spolupráce s domovníky.

Pozitivní výsledek přineslo hodnocení projektu, které potvrdilo, že ve většině lokalit, kde byla zavedena pozice asistenta, klesla kriminalita, zvláště vandalismus a drobná majetková kriminalita. Zvýšil se pocit bezpečí obyvatel, zlepšil se stav veřejného prostranství a došlo k omezení problémů v rámci občanského soužití. Na základě znalostí asistentů se také zvýšila objasněnost kriminality.

Úspěšnost projektu dala vzniknout jeho pokračování, od roku 2011 je již financován prostřednictvím dotací z evropského fondu. Došlo k navýšení počtu asistentů i měst, ve kterých působí. V roce 2015 je to 175 asistentů působících v 58 městech. Tento projekt však skončil k říjnu 2015. Dalšími možnostmi pro obce, jak v programu pokračovat, je požádat o individuální dotace z ministerstva nebo z evropského fondu nebo financovat pozici asistenta vlastními prostředky. Některá města (např. Duchcov) jsou rozhodnutá nepokračovat v projektu za předpokladu, že by si jej musela

hradit sama, raději podpoří navýšení počtu strážníků městské policie. Jako důvod uvádí nedostatek pravomocí, které asistenti mají.⁷⁵

Na stejném principu funguje v Norsku projekt s názvem „Noční ptáci“, který vznikl díky iniciativě národního občanského hnutí. V jeho rámci fungují proškolení „noční ptáci“, kteří o víkendu a v nočních hodinách dobrovolně hlídají v ulicích s cílem předcházet kriminalitě. Uvedený model převzalo několik dalších států, např. i Slovensko.⁷⁶

7.2 Projekt Domovník – preventista

Na projekt Asistenta prevence kriminality navazuje nový preventivní program Ministerstva vnitra pod názvem „Domovník – preventista“. Realizace začala v červenci 2013 v pěti vybraných městech, kde již funguje pozice asistenta. Cílem je co nejvíce posílit pocit bezpečí občanů, čehož se snaží dosáhnout v rámci jejich základního nejbližšího prostředí – domova. Pozice domovníka má přinést zlepšení dohledu na velmi lokální úrovni, a to na úrovni domu a jeho blízkého okolí. Pokud by byl tento program úspěšný do důsledku, vznikl by systém dohledu, který by pokrýval většinu teritoria města a byl navázán na spolupráci s policií. S tímto typem projektů zatím u nás nemáme moc zkušeností a pokud nějaké, vždy snahy o různé institucionalizované formy sousedských hlídek ztroskotaly na nedůslednosti a neochotě občanů podílet se na prevenci kriminality, ačkoliv se jedná o ochranu jejich prostředí.

Výběr domovníka probíhá na základě výběrového řízení a po té je s ním uzavřena dohoda o provedení práce. Jeho činnost probíhá na základě spolupráce se strážníky městské policie a asistenty prevence, kteří jsou mu nápomocni a se kterými konzultuje nežádoucí jevy a hledá způsoby řešení. Samozřejmě je i zdrojem informací o lokalitě.

Zejména se snaží zavést a motivovat jednotlivé nájemníky k dodržování takových pravidel v domě, která podpoří bezpečnostní standardy a pozitivní vztahy v domě. Konkrétní úkoly vyplývají opět z konkrétních potřeb příslušné lokality. Z takto

75 Viz www.mvcr.cz

76 Prevence městské kriminality a ohrožená mládež, str. 65-66.

popsané náplně práce je opět zřejmá potřeba pečlivého výběru osoby na pozici domovníka.

Pilotní fáze programu byla vyhodnocena jako úspěšná a v současné době fungují domovníci v několika městech České republiky. Projekt je dále navrhován k realizaci v problematických lokalitách.⁷⁷

Projekt Bezpečná lokalita

Ministerstvo vnitra (ve spolupráci s Poradním sborem pro situační prevenci kriminality MV) a Policie ČR v rámci tohoto projektu sestavují informační materiály zaměřené na situační prevenci, které jsou podkladem pro propagační činnost při nejrůznějších příležitostech. Důraz je kladen na informace týkající se majetkové kriminality a jak se jí lze bránit. Cílem je zejména upozornit na možná rizika, zapojit co nejvíce subjektů do prevence kriminality a změnit přístup občanů k zajišťování bezpečnosti ve svých bytech a nejbližším okolí.

I ten nejvíce propracovaný systém opatření situační prevence nemůže úspěšně eliminovat stav kriminality bez preventivního chování občanů. „*Program Bezpečná lokalita je praktickou ukázkou partnerství veřejného a soukromého sektoru (v EU označované jako Public Private Partnership, PPP) ... Program nabízí občanům odbornou pomoc při výběru typu a rozsahu zabezpečení a jistotu, že přijímaná opatření dosahují standardů kvality.*“⁷⁸

Tento projekt byl vyhodnocen mezi třemi nejlepšími projekty praxe ve veřejné správě v roce 2003.

Projekt Bezpečná země

Projekt Bezpečná lokalita doplňuje více konkrétní projekt Bezpečná země, který se soustřeďuje na otázku úspěšného zabezpečení majetku obyvatel. Funguje pod

77 AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ. Náměstkové ministra Dientsbiera a ředitel Agentury pro sociální začleňování jednali... Viz <http://www.socialni-zaclenovani.cz/namestkove-ministra-dienstbiera-a-reditel-agentury-pro-socialni-zaclenovani-jednali-v-mostu-se-zastupci-bytoveho-druzstva-krusnohor>.

78 Viz webové stránky <http://www.mvcr.cz/clanek/specificke-programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d>, na kterých také ke stažení informační materiály jako Manuál bezpečného bydlení, Kudy a přes co chodí pachatelé, brožura Bezpečná lokalita apod.

záštitou Ministerstva vnitra a organizátorem je Cech mechanických zámkových systémů ČR, který zdůrazňuje důležitost certifikace výrobků použitých k zabezpečení domácností.⁷⁹

7.3 Prevence kriminality ve Statutárním městě Pardubice

V této kapitole se zaměřím na systém prevence a preventivní aktivity ve Statutárním městě Pardubice, a to na takové, které jsou realizovány samosprávou města. Následující text je založen na informacích, které jsem na základě Koncepčního plánu kriminality Statutárního města Pardubice na léta 2012 až 2015, Programu prevence kriminality Statutárního města Pardubice na rok 2015, webových stránek Statutárního města Pardubice a Městské policie Statutárního města Pardubice a dále na základě rozhovorů s preventistkou Městské policie Pardubice Mgr. Blankou Holešovskou a manažerkou prevence kriminality Bc. Hanou Jansovou.

Jak už bylo řečeno, do aktivit prevence kriminality je zapojeno velké množství subjektů jak státního, tak nestátního sektoru. Pro nalezení efektivního systému preventivních opatření na lokální úrovni je nezbytná jejich vzájemná spolupráce, zejména v oblasti předávání informací, jejich vyhodnocování a plánování dalšího směřování. Na úrovni Statutárního města Pardubice má tato spolupráce subjektů prevence několik podob. Na základě požadavků Ministerstva vnitra, mají i Pardubice jako každá obec, která se chce zapojit do dotačních programů prevence, vytvořenou pozici manažera prevence kriminality a pracovní skupinu pro prevenci kriminality.⁸⁰ Další platformou pro setkávání je tzv. Multidisciplinární tým, který vytvořila Probační a mediační služba Pardubice, dále sedm pracovních skupin komunitního plánování⁸¹ a setkávání ředitelů škol. Jako poradní orgán Rady města Pardubice v otázkách kriminality funguje Komise pro bezpečnost a prevenci, která se skládá ze zástupců

79 Projekt Bezpečná země viz <http://cmzs.cz/PROJEKT-BEZPECNA-ZEME>.

80 Pozn.: Pracovní skupinu tvoří zástupci: státní a městské policie, probační a mediační služby, pracovníci Magistrátu města Pardubice a případně i hosté dle konkrétního problému. O činnosti pracovní skupiny je pravidelně informován náměstek primátorky města. O výstupech z pracovní skupiny je dále informována příslušná komise města.

81 Pozn.: Skupiny komunitního plánování jsou zaměřeny na konkrétní rizikové skupiny: senioři, rodiny s dětmi a mládež, osoby s duševním onemocněním, osoby s mentálním a kombinovaným postižením, osoby s duševním onemocněním; cizinci, národnostní a etnické menšiny; osoby v obtížné životní situaci a společensky nepřízpůsobení; osoby s tělesným nebo smyslovým postižením a osoby s chronickým onemocněním.

politických stran, a jejím hlavním zaměřením jsou dotační programy v oblasti prevence kriminality.

Jednotlivým prvkem těchto forem spolupráce je manažerka pro prevenci kriminality (v současné době Bc. Hana Jansová), která se účastní všech jmenovaných setkání, kompletuje získané informace a dále s nimi pracuje. Je tedy subjektem, který má největší přehled o aktuálních problémech a prioritách kriminality na území Statutárního města Pardubic.

Vedle manažerky pro prevenci kriminality působí pod Magistrátem města Pardubic v oblasti prevence pět kurátorů pro mládež, osm pracovníků péče o dítě, dva pracovníci náhradní rodinné péče, romský terénní pracovník a romský poradce, sociální kurátor, dva pracovníci zaměřeni na seniory a čtyři pracovníci pro podporu rodiny a pro práci s třídními kolektivy ve školách.

V souladu s časovým horizontem, pro který je zpracovávána Strategie prevence, je sestavován Koncepční plán prevence kriminality Statutárního města Pardubice vždy na čtyřleté období. Tento koncept je každoročně doplňován konkrétním Programem prevence kriminality. Koncepční plán je také základním dokumentem pro přerozdělování dotací města i účelových státních dotací.

Cílem snahy subjektů prevence je udržení kriminality na stávající úrovni dle indexu rizikovosti (ze 77 územních odborů Policie ČR mají Pardubice 73. pozici), případně její snížení.⁸²

7.4 Preventivní aktivity Magistrátu města Pardubic

Program prostupného bydlení

Odbor sociálních věcí a odbor majetku a investic vytvořil v roce 2008 Program postupného bydlení, na jehož základě je dána příležitost romským rodinám změnit sociální prostředí. Problém krizových lokalit je začarovaný kruh, kdy se na určitém místě soustřeďují problémové a sociálně slabé skupiny, většinou v okolí ubytoven nebo budov, které díky výši nájemného poskytují levné bydlení. Důsledkem tohoto jevu je

82

Koncepční plán města Statutárního města Pardubic na léta 2012 až 2015, str. 3.

zhoršení pověsti dané lokality a odchod neromských obyvatel. V rámci města tak vznikají malá ghetta, která vychovávají další generace problémových občanů.

Myšlenkou programu je vytipování několika romských rodin, kterým bude přidělen městský byt a v případě osvědčení pak byt ve standardní bytové zástavbě. Podmínkami osvědčení je zejména řádné dodržování povinností vyplývajících z nájemného vztahu, včetně včasného placení nájemného a služeb, a udržení si pracovního místa. Za dohledu a spolupráce terénních pracovníků by mělo dojít k obecnému zlepšení životních podmínek a integrace do majoritní společnosti.

V roce 2012 se začal pronájem bytů řídit směrnicí Rady Statutárního města Pardubic č. 22/2012, pravidla pro nájem bytů v majetku obce. Pravidla pro přidělování bytů obsažená v této směrnici nahradila program prostupného bydlení, kdy se rozšířil okruh osob, které se mohou o byty ucházet, a to na obecně domácnosti s nižšími příjmy. Zpřísnily se také podmínky pro poskytnutí bytů. Vedle řádného placení nájemného, což byl hlavní požadavek v programu prostupného bydlení, se přidává např. požadavek, aby osoba, která žádá o nájem bytu (spolu s ostatními osobami ve společné domácnosti), nikdy nebyla dlužníkem města. Směrnice dále stanoví, že žádající osoba musí mít po určitou dobu trvalý pobyt na území města Pardubic (doba je rozdílná pro jednotlivé formy poskytování bytů).

Od roku 2016 má začít fungovat program prostupného bydlení, který opět rozšiřuje okruh potencionálních uchazečů. Nepůjde už jen o sociálně slabší rodiny, ale okruh cílových skupin bude rozšířen zejména o seniory a handicapované.

Program domovníků

Skupina pro komunitní plánování spustila v roce 2012 Program domovníků v sociálně vyloučené lokalitě Husova ulice 1116 - 1119. Pro každý dům ve zmíněné oblasti byl jmenován domovník, který měl vykonávat dozor nad udržováním veřejného pořádku ve společných prostorách domu a v okolí svého bloku. Tento projekt se neosvědčil z důvodu nedůsledného fungování jednotlivých domovníků. Ti pocházeli přímo z vyloučené lokality, což se jevílo zpočátku jako výhoda, protože znají své okolí a mohli působit jako přirozená autorita. Ze stejného důvodu se ale stávalo, že nehlásili

přestupky a porušování pořádku ve svém okolí, jednalo se o jim známé osoby, kterým nechtěli uškodit. Proto tato varianta programu domovníků nepřinesla svůj výsledek.

Idea domovníků, kteří provádí dozor nad klidem a bezpečností v domě a jeho blízkém okolí se ale v Pardubicích ujala v jiné formě. V současné době probíhá tento projekt se zaměřením na všechny rizikové domy. Domovníkům je za jejich práci odpouštěn nájem.

Multikulturní centrum

Od 70. let fungují v Pardubicích zařízení, která se zaměřují na práci s romskou menšinou ve smyslu jejího začleňování do majoritní společnosti a vytváření prosociálního prostředí prostřednictvím pořádání volnočasových aktivit a besed. V roce 2010 bylo zrušeno Romské středisko a Společenský klub pro romskou mládež, aby je nahradila činnost Multikulturního centra, které se již nebude zabývat pouze romskou menšinou, ale zaměří se na všechny menšiny a rizikové skupiny. Přesto nejpočetnější část klientů přichází z řad Romů. Multikulturní centrum je organizační složkou města a jeho součástí je veřejně přístupná posilovna, místnost se stolním tenisem, hudební zkušebna a místnost poskytující prostor jak pro společenské hry, tak pro přednášky a konzultace. Kladným vedlejším účinkem bylo vytvoření několika pracovních míst určených právě pro příslušníky menšin, což má pozitivní dopad na práci a celkové klima v centru.

Od roku 2009 v Pardubicích také funguje Centrum na podporu integrace cizinců, které se snaží o potlačování xenofobie a předsudků vůči cizincům. Tento rok proběhl pod jeho záštitou 4. ročník Multikulturního týdne, v rámci kterého byl vytvořen prostor pro setkávání občanů různých kultur. Návštěvníci měli možnost seznámit se s odlišnými tradicemi a hodnotami formou besed, přednášek, výstav, workshopů zaměřených na tanec, filmy, ochutnávky jídla apod. Součástí byla i prezentace společnosti Almathea o. s., která poskytuje sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi.⁸³

83

Viz <http://www.multikulturnityden.cz/cs/uvod.html>.

Specialista intervence

Projekt specialista intervence se týká Základní školy praktické a mateřské školy speciální Artura Krause, která je umístěna v sociálně vyloučené lokalitě v Češkově ulici. K jejím žákům tedy patří v převážné většině děti z problematických a sociálně slabých rodin, s výchovnými problémy nebo poruchami chování. Třetina žáků je dokonce vedena Orgánem sociálně právní ochrany dětí kvůli závažným výchovným problémům a někteří jsou v péči psychiatra. Obecně je zde problém s uznáváním autorit, vnímáním vzdělání jako potřebné hodnoty a nefunguje ani spolupráce školy s rodiči. Je zde také vyčleněna třída pro děti s lehkou mentální retardací. V takto popsaném prostředí třídního kolektivu je velmi obtížné pro pedagoga udržet pozornost žáků a vedle řešení kázeňských problémů se zaměřit na samotnou výuku.

Situace na škole je častým tématem multidisciplinárního týmu, komise pro bezpečnost a prevenci a je řešena v jednotlivých případech OSPOD a policií. Stále jsou hledány prostředky, které by včasně rozpoznaly a eliminovaly nežádoucí sociálně patologické jevy. Jedním ze způsobů řešení situace na škole byl vrstevnický program Třídní kolektiv jsme my, který se zaměřil zejména na žáky 6. tříd z důvodu vytváření nového sociálního kolektivu v tomto ročníku. První fází bylo sociální šetření a pozorování žáků z hlediska toho, jaké vazby a kontakty mezi nimi vznikají. Na základě těchto zjištění pak mohl pedagog se skupinou dále pracovat a rozvíjet pozitivní vazby mezi dětmi.

V roce 2012 vznikl projekt Specialista intervence, který do třídního kolektivu zavedl nový prvek. Cílem projektu bylo, aby v rámci vyučování vedle pedagoga působila ještě jedna osoba, která se zaměří pouze na kázeňské problémy. Učitel tak bude mít dostatek prostoru zaměřit se pouze na látku a výuku. Vedle vedení třídního kolektivu se specialista intervence zaměřoval i na konkrétní problémové žáky a skupiny žáků, zajišťoval spolupráci školy s OSPOD, policií a dalšími institucemi, organizoval konzultace s pedagogy a individuální poradenskou činnost pro rodiče. Specialista intervence měl postoupit pětiletý program KVP sebezkušenostní výcvik rozvíjející profesionální dovednosti v práci s třídními kolektivy. V současné době byl ale tento program nahrazen vytvořením pracovních pozic školních psychologů.

V rámci prevenci kriminality na školách dále fungují pod magistrátem pracovníci pro práci s třídními kolektivy. Ti docházejí do škol dle individuálních potřeb

a aktuálních problému. Dále v rámci sekundární prevence pracují s třídními učiteli na tzv. třídnických hodinách, v jejichž rámci je dán žákům prostor na vyjádření pocitů a obav ohledně svého třídního kolektivu. Důležitý je přístup a postoj osoby učitele a navození pocitu bezpečí.

Projekt Specializované dluhové poradenství

Projekt Magistrátu města pod názvem „Dluhové poradenství a vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti“ získal finanční prostředky z dotací Ministerstva vnitra a byl objednáán u společnosti Občanská poradna Pardubice o.s. Dluhové poradenství je jednou z činností této společnosti. Zaměřuje se např. také na poradenství v oblasti práva, sociálních služeb a dávek, ochrany spotřebitele a věnuje se i majetkoprávním otázkám. Díky dotačnímu programu bylo možné vytvořit odpovídající zázemí poradny, proškolit personál a prodloužit pracovní hodiny tak, aby služba byla dostupnější širšímu okruhu klientů. Projekt napomáhá mj. sociálně slabým rodinám, které se kvůli nízké finanční gramotnosti ocitají v problémových situacích, jež není v jejich silách řešit. Dluhové poradenství se jako opatření sociální prevence zaměřuje na sociální a finanční klima rodin, kdy pomáhá nalézt východisko z tíživých poměrů. V rámci této podpory se zaměřuje také na pomoc při jednání s věřiteli, sepisování listin a interpretaci dokumentů. Díky dotačnímu projektu se podařilo zvýšit počet klientů poradny a projekt je tak hodnocen kladně.

Dále se magistrát snažil zvýšit finanční gramotnost obyvatel Pardubic pásmem vzdělávacích přednášek, které se ovšem nesetkaly se širokým ohlasem a v současné době již dále organizovány nejsou.

7.5 Preventivní aktivity Městské policie Pardubice

Městská policie Pardubice působí v oblasti prevence kriminality prostřednictvím speciálního oddělení, Preventivní a informační služby, které se skládá ze dvou preventivistů a dvou tiskových mluvčích. Od prosince tohoto roku přibyla v jejich řadách i asistentka pro prevenci kriminality. V roce 2014 bylo zavedeno několik nových preventivních opatření, která mají zvýšit pocit bezpečí občanů a jejich

informovanost. V následujícím textu shrnu preventivní aktivity Městské policie v Pardubicích.

Community policing

Jak už bylo řečeno výše, je velké množství přístupů k filozofii community policing a jejich projevů. V roce 2009 byl zaveden v Pardubicích stejnojmenný projekt, který měl zavést do práce městské policie právě principy community policing. Základem bylo rozdělení území na rajony, kde každý úsek má „svého“ strážníka, tzv. okrskového inspektora. První přípravnou fází projektu byla inventarizace aktivit občanů, kteří žijí a pracují v jednotlivých lokalitách. Dále se začaly navazovat úzké kontakty s ostatními subjekty prevence působícími v příslušném okrsku. Zároveň bylo provedeno vyškolení okrskových inspektorů, které bylo zaměřeno na zlepšení jejich sociálních dovedností a podpoření motivace. Na závěr přípravné fáze bylo provedeno vstupní sociologické šetření, které bylo zaměřeno na zjištění problémů občanů a které mělo být základem pro následnou evaluaci. V současnosti však bohužel nenalezneme žádný hmatatelný výsledek tohoto projektu. Okrskoví inspektoři splynuli s ostatními strážníky městské policie a na jejich oficiální funkci se zapomělo. Jak už ale bylo řečeno, community policing spočívá v přístupu jednotlivých strážníků k jejich práci, školení takový přístup určitě může nastartovat. Nejde však o označení strážníka nebo jeho funkci. I když strážník již nenese označení okrskový inspektor, neznamená to, že by se začal chovat jinak nebo se změnil obsah jeho práce.

Na projekt community policing a snahu městské policie o navázání kontaktu s občany města upozorňuje sama policie na svých webových stránkách, kde vybízí ke spolupráci a uvádí, jakými způsoby lze s městskou policií komunikovat.

Nejedna publikace o filozofii community policing, která řeší problematiku rajonizace území, uvádí, že komplikace nastávají u okrsků s velkou rozlohou, kde není možné, aby strážník či policista dokázal při obchůzce pokrýt celou její plochu, natož navázat nějaký kontakt s okolím, jelikož se za těchto okolností většinou pohybuje v autě. Jako možnost řešení tyto publikace uvádějí používat při pochůzkách kola. V Pardubicích stejně jako v některých dalších velkých městech se můžeme setkat se strážníky na koních.

V duchu principu community policing začala v roce 2010 výuka romského jazyka pro strážníky městské policie. Toto opatření mělo za cíl přiblížit se více romské menšině, která zastupuje největší podíl obyvatel v sociálně vyloučených oblastech. Nesešlo se však s velkým úspěchem a nedošlo k jeho naplnění.

Asistenti prevence

Do projektu „Asistent prevence kriminality“ bylo Statutární město Pardubice začleněno v druhé vlně v roce 2013. V první fázi začala fungovat v rizikových lokalitách v Pardubicích jedna asistentka prevence, která byla vybrána na základě výběrového řízení komise složené ze zástupců obce a městské policie. Asistentka začala působit v Husově ulici, jedné ze sociálně vyloučených lokalit v Pardubicích. Obyvatelé tento projekt hodnotí kladně a obracují se na asistentku v mnoha záležitostech. Vedle otázek týkajících se přímo kriminality a bezpečnosti pomáhá i zprostředkovat kontakt mezi občany a úřady.

Situace v Husově ulici byla dlouhou dobu považována za velmi problematickou až nezvladatelnou. Díky práci asistentky se situace zlepšila, povedlo se např. změnit vzhled veřejného prostranství, bylo odhaleno několik nenahlášených obyvatel bytů, ale hlavně se změnil postoj některých obyvatel, kteří by rádi změnili prostředí kolem sebe.

Práce asistentky se velmi osvědčila a magistrát zažádal ministerstvo, aby byly Pardubice zařazené mezi dvacet prioritních měst, kde bude program pokračovat. To se podařilo a v roce 2014 byly vyčleněny finanční prostředky dokonce na asistenty dva. Projekt Asistent prevence kriminality však skončil v listopadu tohoto roku a do jeho pokračování již Pardubice nebyly zahrnuty. Jelikož se ale práce asistentů osvědčila, rozhodl magistrát, že vyčlení finanční prostředky k jeho další činnosti a od listopadu se stala jedna z asistentek civilním zaměstnancem Městské policie Pardubice.

Webové stránky Městské policie Pardubice

Za účelem zvýšení informovanosti občanů byly vytvořeny nové webové stránky městské policie, které svou jednoduchou grafickou úpravou usnadňují přístup k informacím i osobám, které s počítačem nemají velké zkušenosti. V několika směrech je

obsah těchto stránek unikátní. Vedle aktualit z práce strážníků městské policie najdeme na hlavní stránce také sekci „rychlý dotaz“, který slouží k přímé komunikaci se strážníky. Vedle dotazů je možné využít tuto cestu i k podávání podnětů. Je zde garantována odpověď v pracovních dnech do 24 hodin. Dále mě zaujalo preventivní opatření v rámci dopravní kriminality, které spočívá ve zveřejňování konkrétních míst, kde se v daný den měří rychlost. Ačkoliv hlídka městské policie neměří na zveřejněném úseku celý den, má tato informace takový účinek, že řidiči více dodržují pravidla silničního provozu.

Mezi rychlé odkazy jsou také zařazeny odkazy „ztráty a nálezy“, kde občané mohou najít předměty, které byly nalezeny, a přihlásit se k nim. Pro usnadnění cesty občana, který nalezne věc ztracenou, k jejímu odevzdání je u vchodu do policejní služebny umístěna tzv. schránka důvěry. Nálezce tak může splnit svoji zákonnou povinnost bez obav, že bude muset postoupit nutnou administraci, což může být jeden z důvodů, proč by se chtěl této povinnosti vyhnout. Současně schránka funguje vedle „rychlého dotazu“ na webových stránkách k uplatnění dotazů a podnětů.

Mapa kriminality

Mapování se používá jako metoda analýzy stavu kriminality od 19. století. Je základem pro určení kritických oblastí, definicí aktuálních problémů lokality a do budoucna je podkladem pro predikci kriminality. Proces mapování se zaměřuje na zaznamenávání opakovaně se vyskytujících přestupků, trestných činů nebo sociálně patologických jevů do mapy za účelem zobecnění a objevení trendů jejich výskytu.⁸⁴

V roce 2012 odstartoval nový systém lokalizace deliktů Městskou policií v Pardubicích. Strážníci jsou nově vybaveni aplikací, která jim umožňuje okamžité zaznamenání přestupků a jiných událostí s přesným zaznamenáním pozice, kde k deliktu došlo. Centrální počítačová aplikace pak vyhotoví mapu kriminality, která je dále využita při plánování a sestavování hlídek tak, aby obchůzky byly prováděny v čase a místě, kde je jejich aktuálně potřeba. Tento systém vyhodnocování informací začala používat Městská policie Pardubice jako jedna z prvních v České republice. V současnosti se stal velmi populární a je používán i Policií ČR.

84 Vyhodnocení účinku kamerových systémů, str. 111-113.

Od roku 2014 probíhá snaha v tomto směru nastartovat spolupráci mezi Městskou policií a Policií ČR. Městská policie by měla poskytovat operačnímu středisku Policie ČR aktuální data a vyhodnocení stavu kriminality za jednotlivá období. „*Na oplátku Policie ČR bude předávat Městské policii Pardubice anonymizovaná data o páchání trestné činnosti, čímž se podstatně zlepší oboustranná informovanost a budou vytvořeny naprosto unikátní mapy kriminality, které nemají v ČR obdoby. Policejní prezident souhlasil s tímto projektem zatím jako s jediným městem a to Pardubicemi.*“⁸⁵ Součástí tohoto systému je i on-line sledování hlídek v terénu, jejich monitoring a možnost lepší vzájemné komunikace.

Preventivní aktivity pro seniory

Projekt „Signál v tísní“ je preventivní opatření používané po celé ČR. V jeho rámci jsou městskou policií distribuovány technické přístroje umožňující, aby si ohrožená osoba v případě nebezpečí jednoduchým způsobem, pouze stisknutím tlačítka na dálkovém "ovladači", přivolala pomoc. Projekt je tedy zaměřen zejména na seniory, kteří žijí sami, na osoby nemocné, fyzicky nebo mentálně postižené. Funguje pod patronátem magistrátu a na základě spolupráce městské policie a záchranné služby. Klient, který se rozhodne pro využití této služby, platí jen za montáž technického zařízení v bytě. Postup, kterým se bude řídit takto přivolaná hlídka, je stanoven ve smlouvě.

Městská policie dále organizuje besedy v domovech důchodců a centrech pro seniory, při kterých seznamuje posluchače se svou prací, upozorňuje na rizika, která tuto cílovou skupinu nejvíce ohrožují, a dává návod, jak se chovat preventivně a vyhnout se tak nebezpečným situacím. Tyto aktivity jsou však zaměřeny jen na některé seniory. Proto je v roce 2016 naplánován program zaměřený na seniory, kteří se zdržují doma. Bude probíhat formou psaných přednášek na témata z oblasti prevence kriminality, které budou zveřejňovány v Radničním zpravodaji, který je zdarma distribuován do všech domácností.

Preventivní aktivity zaměřené na mládež

Městskou policií je každoročně organizováno pásmo besed pro žáky mateřských, základních a středních škol. Dle věku dětí se věnují různým problémům každodenního života od bezpečného chování doma a na ulici, kontakty s cizími lidmi a psy, přes seznamování s právem a upozornění na problémy šikany až po závislosti, domácí a sexuální násilí. Dále je městskou policií realizována dopravní výchova. Pro tyto účely bylo v minulém roce rekonstruováno dopravní hřiště, které je nyní přístupné i pro veřejnost. Každoročně je také pořádána vědomostní soutěž Právo pro každý den. Je určena pro žáky devátých tříd s cílem podpořit zájem o právní problematiku a o dění kolem sebe.

Registrace jízdních kol

Od roku 1994 je v Pardubicích prováděna městskou policií bezplatná registrace jízdních kol. Kolo je označeno samolepkou a vlastník obdrží evidenční průkaz jízdního kola. Takové označení snižuje pravděpodobnost jejich odcizení a v případě nalezení nebo dopadení pachatele usnadňuje identifikaci a zvyšuje možnost, že se dostane zpět svému majiteli.

Městský kamerový systém

Síť městského kamerového systému prošla v uplynulém roce rekonstrukcí na základě státního dotačního Programu prevence.

Kamerový systém patří mezi opatření situační prevence. Jak již bylo řečeno, opatření situační prevence mají svá pozitiva v tom, že účinek je viditelný okamžitě, ale na druhou stranu je zde nebezpečí v podobě přesunu kriminality. U kamerového systému toto tvrzení platí dvojnásob. Ze závěrů výzkumu IKSP z roku 2006, který se zaměřil na hodnocení účinnosti kamerových systémů, vyplývá, že toto preventivní opatření je zatím spíše neúčinné. „...většina hodnocených systémů nevedla ke snížení kriminality a i tam, kde ke snížení kriminality došlo, nebylo to z větší části díky

kamerovým systémům; kamerové systémy ani nevedou k tomu, že by se lidé cítili bezpečněji a ještě mnohem méně přispívají ke změně jejich chování.“⁸⁶

Nicméně dává návod, jaké předpoklady je třeba splnit, aby byla účinnost kamerových systémů vyšší. Prvním z nich je co největší hustota kamer v lokalitě, přičemž záleží na konkrétních podmínkách oblasti. Cílem je co nejvíce narušit pocit anonymity. Dalším poznatkem je, že kamerové systémy jako takové málo kdy sníží kriminalitu. Proto je výhodnější kombinovat toto preventivní opatření s jinými aktivitami. Dalšími předpoklady je např. spolupráce policie a operačního střediska, důsledný monitoring snímaných oblastí, dobrá úroveň osvětlení.⁸⁷

Budoucí preventivní aktivity

Dlouhodobě problematickou je situace v okolí ulice Češkova, kde se nachází ubytovna a je jednou ze sociálně vyloučených lokalit v Pardubicích. Jednou z priorit pro následující období je vybudovat zde Komunitní centrum, které by se zaměřilo na práci s obyvateli této lokality, zejména na volnočasové aktivity pro děti.

Dalšími záměry do budoucna je např. zřízení ordinace praktického lékaře zaměřené na osoby v tíživé životní situaci, kteří většinou praktického lékaře nenavštěvují, nebo ho ani nemají, přičemž sehnat nového praktického lékaře je v Pardubicích obecně problematické.

7.6 Postoj veřejnosti ke kriminalitě v Pardubicích

V následujícím textu se zaměřím na názory obyvatel Pardubic na kriminalitu a na jejich vnímání pocitu bezpečí. Budu vycházet jednak z výsledků šetření „Analýza strachu z kriminality v Pardubicích“, které si nechala vyhotovit Městská policie

86 Vyhodnocení účinku kamerových systémů, str. 109.

87 Vyhodnocení účinku kamerových systémů, str. 111-113.

Pardubice⁸⁸ v roce 2009 a jednak z výsledků šetření „Pocit bezpečí obyvatel ve vybraných městech ČR“, na jehož realizaci se usnesl Republikový výbor v roce 2002.⁸⁹

Jak již bylo uvedeno, pocit bezpečí obyvatel je jedním z hledisek hodnocení účinnosti preventivních opatření, „...vnímání bezpečí a nebezpečí je intersubjektivní, je produktem sociální konstrukce, sdíleného ujednání a socializace.“⁹⁰

Dle průzkumu z roku 2002 označili respondenti z Pardubic své město za bezpečné a současně mají pocit, že se bezpečnostní situace ve městě neustále zlepšuje.⁹¹ Tato odpověď se shoduje se skutečností⁹², Pardubický kraj je krajem s nejnižším indexem kriminality (10,2).

Jednou z otázek šetření z roku 2009 bylo, které společenské problémy obyvatele Pardubic zneklidňují. Kriminalita skončila na třetím místě hned za politickou situací a nezaměstnaností. Dle hodnocení CAAT není tento výsledek ničím neobvyklým a shoduje se s veřejným míněním na celorepublikové úrovni. Co se týče kriminality samotné, znepokojuje jen 35% obyvatel, přičemž s ohledem na jednotlivé městské obvody se míra znepokojení příliš neliší.

Nejvíce obávaná je v rámci kriminality kapesní krádež, což odráží osobní zkušenosti osob. „...neboť právě kapesní krádeže byly nejčastěji uváděným případem viktimizace a zároveň trestným činem nejčastěji nehlášeným policii.“⁹³ Vandalismus skončil na druhém místě. Tento výsledek ukazuje na fakt, že jedním z faktorů ovlivňujícím pocit strachu z kriminality není kriminalita samotná, ale i ostatní sociálně patologické jevy. Dále jsou v šetření zmíněny v tomto pořadí podvod, krádež vloupáním, loupežné přepadení, zneužití osobních dat.

Paradoxně patří mezi nejméně obávané trestné činy ty, které jsou svou povahou daleko závažnější. Na konci sestaveného žebříčku najdeme vraždu, znásilnění nebo

88 Pro MP Pardubice realizovalo Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu při Katedře antropologických a historických věd Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni (CAAT).

89 Viz HOLAS, J., VEČERKA, K., Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst.

90 Analýza postojů veřejnosti ke kriminalitě v Pardubicích. Zpráva z šetření, str. 6 a také viz SIMPSON, R., Neither clear nor present: The social construction of safety and danger, str. 549.

91 HOLAS, J., VEČERKA K., IKSP, Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst, str. 10 a 23.

92 Viz www.prevencekriminality.cz, provozovatelem stránek je ProPolice/Otevřená společnost, o.p.s. ve spolupráci s Geographics.cz, za podpory programu Think Tank Fund nadace Open Society Foundations a společnosti Webtica Software.

93 Analýza postojů veřejnosti ke kriminalitě v Pardubicích. Zpráva z šetření, str. 12.

týrání. Z toho vyplývá, že pocit strachu ovlivňuje předpokládaná pravděpodobnost viktimizace u jednotlivých trestných činů.

Jedna z otázek také směřovala ke zjištění, které lokality v Pardubicích považují za rizikové. Označen byl mimo jiné park Tyršovy sady, který v tomto roce prošel rozsáhlou celkovou rekonstrukcí.

V rámci šetření byla zkoumána i ochota obyvatel Pardubic spolupracovat s městskou policií na kontrole veřejného pořádku ve městě. Jako příklad spolupráce byly v dotazníku uvedeny občanské hlídky, ohlašování trestných činů a spolupráce při vyšetřování. Ochotu spolupracovat deklarovalo pouze 16% respondentům, naopak 67% možnost spolupráce ze své strany zavrhl. Tento výsledek bych označila za velmi problematický v kontextu snah o účinný a efektivní systém prevence.

Znalost preventivních aktivit prokázalo 35% respondentů. Nejvíce jsou v povědomí preventivní činnosti zaměřené na děti a studenty na školách (19%), dále dětské dopravní hřiště (15%) a tzv. signál tísně (5%).

Preventivní programy v názorech společnosti

V předešlém textu jsem se věnovala druhům preventivním aktivit. Na základě šetření agentury Factum Invenio pro Institut pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2012 se také zjišťoval postoj respondentů k účinnosti preventivních opatření. Na prvním místě skončily programy pro snižování nezaměstnanosti, dále programy vedoucí k léčbě drogových závislostí, zvýšení množství policistů na ulicích a zavedení většího množství kamer do ulic. Z toho vyplývá, že dvě ze čtyř preventivních aktivit, které jsou dle odpovědí respondentů nejučinnější, jsou aktivity spadající pod situační prevenci. Tento typ prevence byl označen jako méně účinný než programy sociální prevence, nicméně jsou pro obyčejného člověka nejvíce viditelné, a tak zůstávají v podvědomí občanů více než aktivity ostatní. Nezaměstnanost a problém s drogami je obecně považován za jeden z nejrizikovějších kriminogenních faktorů, nejspíš proto se programy na jejich potírání umístily na hlavních pozicích.⁹⁴

94 HOLAS, J., VEČERKA, K., IKSP, Stát a občan v prevenci kriminality str. 75-87.

8 Design v situační prevenci

Jako dílčí cíl jsem si na počátku psaní své práce stanovila vytvoření vlastního preventivního prostředku. Po podrobnější analýze již fungujících programů a aktivit jak v České republice, tak v zahraničí jsem si uvědomila, že to není úkol snadný. U velké většiny nápadů jsem zjistila, že už v nějaké formě existují, nebo by jejich realizace byla obtížná.

Konečnou inspirací se pro mě stala publikace Igora N. Barilika „Enviromentální kriminologie, Prostředí a jeho role při páchání kriminality“, která se zmiňuje o nové oblasti prevence kriminality, kterou je prevence uskutečňovaná prostřednictvím designu (*design against crime*). Tato oblast vznikla na konci 20. století ve Velké Británii a dnes je velmi populárním a rychle se rozvíjejícím oborem. V současnosti je nejznámější iniciativou tohoto směru projekt „Design Against Crime“ Univerzity v Salfordu a University Sheffield Hallam.⁹⁵ „Úkolem ... je navrhování, resp. vylepšování produktů s cílem předcházet jejich odcizení, poškození, zničení, zneužití či jinému nakládání při páchání trestné činnosti, a to při zachování jejich primárních účelů.“⁹⁶

Konkrétním příkladem využití designu k prevenci kriminality je ve zmíněné publikaci uveden stojánek proti krádeži kol a barová židle proti krádeži kabelek. Na webových stránkách projektu „Design Against Crime“ jsou uvedeny další možné produkty. Nejčastěji by měly bránit právě drobným krádežím.

Rozhodla jsem se, že rozpracuji zmíněný návrh barové židle (viz Příloha č. 1), aby mohla sloužit širšímu okruhu uživatelů. Původní koncept počítá s restauracemi a bary coby cílovým prostředím, kde by bylo možné židli využít. Jde obecně o místa s vysokou koncentrací osob, kde je zvýšená pravděpodobnost drobných kapesních krádeží. Původní návrh, který mi byl inspirací, byl zaměřen výhradně na ženy jako hlavní uživatelky. Židle má v sedáku výřezy, do nichž lze zavěsit kabelku či tašku, a dotyčná osoba, která na židli sedí, je tak v kontaktu se svými osobními věcmi, a tím může ztížit jejich případné zcizení. Je to jednoduché řešení, nicméně se jeví pro tento účel nedostatečné.

⁹⁵ Design Against Crime, dostupné na www.designagainstcrime.org.

⁹⁶ BARILIK, I. N., Enviromentální kriminologie, Prostředí a jeho role při páchání kriminality, str. 144.

Mým cílem tedy bylo upravit židli takovým způsobem, aby byla použitelná nejen pro dámské kabelky, ale pro každého, kdo chce mít jistotu, že jeho osobní předměty a cennosti budou na bezpečném místě a přitom nadosah. Dalším kritériem úpravy bylo vylepšit způsob ochrany osobních věcí, pouhé zavěšení tašky pod židli totiž nemůže dostatečně zaručit, že nebudou zcizeny. Proto pokud dotyčný nemůže mít svůj osobní majetek na očích, je nutné použít jiná opatření. Neméně důležitá pro mě také byla samotná podoba židle. Aby byla univerzálně použitelná, musí být její design jednoduchý, vhodný téměř do jakéhokoliv prostředí. Musí být praktická, zhotovená z dobře dostupných materiálů, a její výroba byla tedy co nejméně nákladná.

Výsledkem mého snažení je návrh barové židle (viz Příloha č. 2), do které je nenápadně zabudována bezpečnostní schránka. Ta slouží jako odkládací prostor pro veškeré osobní věci. Objem bezpečnostní schránky je dostatečně velký, aby se do něj vešly jak drobné osobní předměty, tak celá dámská kabelka. Bezpečnostní schránka je umístěna pod sedákem židle a zabezpečena elektronickým bezpečnostním zámkem. Ten je ukryt pod předním okrajem sedáku, který je vyroben z pružné umělé hmoty tak, aby nebyl zámek na první pohled patrný.

Při výběru druhu zabezpečení jsem uvažovala nejdříve nad variantou jednoduchého zámkem na klíč, který jsem ale zavrhla, protože jej nepovažuji za dostatečně bezpečný. Naproti tomu výhodou elektronického zámkem je, že si každý nový uživatel může nastavit vlastní kód. Je tedy zaručeno, že se do bezpečnostní schránky nedostane nikdo cizí, a to ani v případě, že bezpečnostní židli v minulosti použil. Tohoto výsledku by samozřejmě nebylo dosaženo, pokud by kód zůstal stejný. V případě pokusu o neoprávněné otevření bezpečnostní schránky se spustí zvukový signál, který na neoprávněnou manipulaci upozorní. A to jak v případě pokusu o mechanické překonání překážky, tak v případě zadání nesprávného kódu třikrát za sebou.

Židle je určena do restaurací, barů a zábavních podniků, kde se lidé pohybují na jednom místě delší dobu a často své osobní věci nechávají bez kontroly. Nebylo by vhodné ji umísťovat do veřejného prostoru (např. na nádraží), kde je sice také vysoká koncentrace lidí i riziko drobných krádeží, ale lidé se tu na jednom místě obvykle déle nezdrží, a židle by tak svou funkci neplnila. Mohlo by se stát, že by lidé své osobní věci v uzamčené schránce zapomněli.

Popsané technické řešení bezpečnostní schránky lze rozpracovat do více designových variant, aby židle obstála v konkurenci na trhu. Volba tohoto nábytku vedle estetických parametrů zaručuje eliminaci příležitostí drobných krádeží a zvýšení pocitu bezpečí zákazníků.

Tato židle může sloužit tedy jako příklad toho, že bezpečnost nemusí být upřednostňována na úkor estetiky a současně, že zdánlivě jednoduchá řešení mohou být velkým pomocníkem při prevenci drobné kriminality.

Závěr

Kriminalitu ovlivňuje velké množství různorodých faktorů a ne všechny lze regulovat. Tyto vlivy by se daly rozdělit na kriminogenní faktory působící na celospolečenské úrovni, z nichž na některé nelze přímo ovlivnit, vycházejí z podmínek, které si společnost jako celek vytváří, a na kriminogenní faktory působící na lokální úrovni. Do první skupiny patří například politické klima a politická stabilita země, hospodářská situace, státní ideologie, činnost orgánů činných v trestním řízení, technický pokrok a globalizace, trestní politika, systém prevence, množství subjektů podílejících se na prevenci kriminality a jejich spolupráce, chápání funkce trestního práva, role médií při prezentování kriminality, přehlednost zákonů a respekt společnosti k nim, úroveň právního a mravního vědomí.

Vlivy na lokální úrovni a jejich kumulace na určitém místě rozhoduje o úrovni a stavu kriminality v konkrétní lokalitě. Patří sem například negativní vlivy v systému vzdělávání a výchovy obecně, způsob trávení volného času, opatření situační prevence, nezaměstnanost, složení obyvatelstva obce, sociální podmínky, drogová problematika, bezdomovectví apod. Je velmi důležité nezaměřovat se v rámci prevence kriminality pouze na boj s kriminalitou, ale snažit se co nejvíce eliminovat i ostatní sociálně-patologické jevy, které jsou potencionálním rizikem přímo ovlivňujícím stav kriminality.

V posledních letech je hlavní snahou v oblasti prevence kriminality zapojit do jejího fungování co nejvíce subjektů. Otázka odpovědnosti za kriminalitu se přenáší ze státu na společnost. Postupně se zapojil soukromý sektor a další snažení se zaměřuje na navázání spolupráce s obyčejnými lidmi. V tomto směru máme ovšem před sebou ještě dlouhou cestu. Jak potvrzují výzkumy veřejného mínění, nejsou občané v převažující míře ochotni na prevenci kriminality participovat, což je celkem překvapující fakt. Převážná většina společnosti je toho názoru, že problematika kriminality a její eliminace je věcí pouze státu. Vlastní preventivní chování je často podceňováno. Nehledě na potřebu spolupráce obyčejných lidí při odhalování kriminality a možnost preventivních opatření fungujících na principu dobrovolnosti a zájmu ze strany jednotlivců. Důvodem tohoto problému by mohla být zejména vysoká nedůvěra společnosti ke státním orgánům, které působí v oblasti boje s kriminalitou, dále pohled

na kriminalitu, který je utvářen zkreslenými informacemi z médií, morální normy společnosti a chybějící pocit sounáležitosti ve větších městech.

Dalším důležitým prvkem boje s kriminalitou na obecné úrovni je vyváženost prevence a represe. Pokud vezmeme do úvahy možný rozměr latentní kriminality, stupeň objasňenosti registrované kriminality a možnost odklonů v trestním řízení, přičemž v těchto případech nedojde k potrestání pachatele, dostáváme se k závěru, že v demokratickém státě prevence nemůže existovat bez represe a represe bez prevence.

Tvorba preventivních aktivit a programů je proces, který má své náležitosti. Musí vycházet z podrobných a aktuálních poznatků o kriminalitě, základem je tedy podrobná analýza výchozího stavu, na niž navazuje fáze tvorby odpovídajícího preventivního opatření. V současnosti podceňovaným stádiem je závěrečná evaluace, která by měla odhalit účinnost preventivní aktivity. Zhodnocení účinnosti je sice velmi složité, nicméně bez něj nelze efektivně zhodnotit příslušný program a následně rozhodnout, zda v příslušném programu nadále pokračovat, zda změnit strategii, nebo zda již bylo jeho účelu dosaženo. I negativní výsledek má v tomto směru svůj význam pro budoucí plánování koncepcí.

Neexistuje jednotný recept na účinný systém preventivních programů. Preventivní aktivita vždy musí být „ušita na míru“ konkrétním podmínkám a lokálním prioritám. Vedle toho má prevence i jiné limity, jako např. finanční, personální (jednak co se týče počtu osob působících v oblasti prevence a jednak jejich profesionálních kvalit) nebo míra propojenosti a spolupráce jednotlivých subjektů prevence.

Základním koncepčním nástrojem preventivní politiky v České republice je „Strategie prevence kriminality v ČR“. Systém prevence kriminality má tři úrovně. Mezi subjekty působící na republikové úrovni patří zejména vláda ČR, Republikový výbor pro prevenci kriminality a Ministerstvo vnitra, které v této oblasti zaujímá nejvýznamnější pozici mezi ministerstvy. Dle informací, které jsem získala, je na této úrovni problém s ne příliš častou aktualizací informací a materiálů. Republiková úroveň prevence kriminality nicméně poskytuje finanční a koncepční rámec, což je jakýmsi minimálním standardem ze strany státu, který dává prostor pro aktivity subjektů prevence na ostatních úrovních.

Jednotlivé dotační programy Ministerstva vnitra jsou vzájemně propojené a tvoří tak základy systému, které obce mohou využít, na které mohou při svých preventivních snahách navázat. V současné době je vyhlášen nový dotační program na rok 2016, a to „Prevence sociálně patologických jevů“ se zaměřením na prevenci domácího násilí a trestné činy páchané na seniorech.

Krajská úroveň prevence kriminality má velmi omezené možnosti působení. Měla by fungovat jako jednotící prvek mezi úrovní lokální a republikovou. V současné době však její jediná reálná funkce je role v dotačním řízení. Hlavním důvodem je, že aktuálně není oblast prevence kriminality zakotvena v zákoně, a proto mají kraje i obce velmi omezené možnosti prosazování preventivních aktivit a zapojování ostatních subjektů do systému prevence kriminality. Východiskem by bylo přijetí právního předpisu, který by upravoval kompetence a možnosti obcí a krajů v boji proti kriminalitě. Ve druhé části práce jsem se zaměřila na lokální úroveň kriminality, která je dle mého názoru nejdůležitější, protože z ní veškerá koncepce prevence kriminality vychází, a na této velmi lokální úrovni je následně realizována.

Za nejdůležitější subjekt působící v oblasti prevence kriminality bych označila obecní a státní policii. Jednak je s kriminalitou v každodenním kontaktu a funguje tak jako základní zdroj informací a jednak má v oblasti boje s kriminalitou nejširší okruh prostředků a oprávnění.

Velmi populární se v posledních letech stala filozofie community policing, která se objevuje snad ve všech koncepčních a strategických dokumentech prevence kriminality. Funguje na principu proaktivní činnosti subjektů prevence, tedy je postavena na osobním přístupu jednotlivců podílejících se na prevenci kriminality a na jejich úzké spolupráci s občany. Prvky této filozofie se objevují v nejrůznějších podobách. Nejúspěšnějším programem usilujícím o uvedení této filozofie v život je projekt Ministerstva vnitra „Asistent prevence“, který se setkal s nečekaným ohlasem. Tento projekt mě velmi zaujala a jsem toho názoru, že je účinnou cestou, jak eliminovat kriminogenní jevy, jak navázat vztah mezi občany a ostatními subjekty prevence, a v neposlední řadě cestou pokusit se změnit názor a přístup obyvatel k prevenci kriminality. V současné době, kdy důvěra společnosti vůči státním orgánům není na uspokojitelné úrovni, je vytvoření pozice asistenta prevence, který na jedné straně je „jeden z nás“, ale na druhé straně spolupracuje s policií a zprostředkovává informace a

styk s úřady. Bohužel tento dotační projekt skončil. Jednotlivé obce tak jsou nuceny buď vyčlenit vlastní finanční prostředky na další fungování pozice asistenta prevence, nebo tuto koncepci preventivního opatření opustit.

Obdobou projektu „Asistenta prevence“ je např. v Norsku projekt „Noční ptáci“, který funguje na principu dobrovolných sousedských hlídek. Z výzkumů veřejného mínění a zavedené praxe plyne, že jakákoliv podobná aktivita založená na dobrovolnosti je v našem prostředí nemyslitelná. Důvodem je již zmíněná neochota obyvatel podílet se na preventivních aktivitách a změnit prostředí, ve kterém žijí.

Systém prevence nastavený ve Statutárním městě Pardubicích se mi jeví jako účinný. Velmi dobře zde funguje spolupráce magistrátu, městské policie a státní policie s ostatními subjekty prevence kriminality. Pardubice se řadí mezi města s nízkým indexem kriminality, což by mohlo vzbuzovat dojem, že zde na boj s kriminalitou nemusí být kladen takový důraz. Ale není tomu tak. Obecným důvodem je to, že bez preventivních aktivit by nebylo možné udržet stav kriminality na současné úrovni.

Ze všech faktorů ovlivňujících úspěšnost preventivních aktivit bych za nejdůležitější označila počet subjektů prevence kriminality působících v příslušné lokalitě a hlavně přístup jednotlivých osob a jejich osobní kvality. Mile mě překvapilo, že tento faktor je v Pardubicích naplněn. Jak jsem měla možnost blíže poznat systém prevence fungující na úrovni magistrátu, musím konstatovat, že vychází z principů community policing, kdy práce jednotlivých osob nekončí pouhým splněním pracovních úkolů a s koncem pracovní doby.

Aktivity prevence kriminality se prolínají s projekty ostatních odborů, zejména s projekty Odboru sociálních věcí a Odborem majetku a investic. Nejsou sice zaměřené přímo na kriminalitu jako takovou, ale na ostatní sociálně-patologické jevy, jejichž kumulace a závažnost kriminalitu ovlivňují. V tomto směru se v Pardubicích nejvíce osvědčil projekt „Prostupné bydlení“, který se vyvíjel až do současné podoby „Postupného bydlení“. Tento program dává možnost sociálně slabším rodinám změnit prostředí, ve kterém se nacházejí. Dále v Pardubicích funguje program Domovníků, kteří působí jako strážci pořádku v příslušném domě a jeho nejbližším okolí.

Pardubice se aktivně zapojují do dotačních programů ministerstev, které doplňují vlastními finančními prostředky vyčleňovanými na prevenci kriminality.

Například byly jedním z několika měst, která se zúčastnila projektu Ministerstva vnitra „Asistent prevence“, který se zde velmi osvědčil, a proto jeho trvání neskončilo s dotační podporou ministerstva. Magistrát pro tento účel vyčlenil prostředky pro jeho další fungování.

Jedním z faktů, které potvrzují odbornost a proaktivní přístup jednotlivých osob podílejících se na prevenci kriminality v Pardubicích je fakt, že dlouho před tím, než začal v celé republice fungovat systém mapování kriminality pomocí speciálního softwaru a chytrých telefonů, probíhal již tento způsob analýzy dat o kriminalitě v režii Městské policie Pardubice.

Seznam použité literatury a pramenů

AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ. Náměstkové ministra Dienstbiera a ředitel Agentury pro sociální začleňování jednali v Mostu se zástupci bytového družstva Krušnohor. Dostupný z WWW: <<http://www.socialni-zaclenovani.cz/namestkove-ministra-dienstbiera-a-reditel-agentury-pro-socialni-zaclenovani-jednali-v-mostu-se-zastupci-bytoveho-druzstva-krusnohor>>.

BARILIK, Igor N. Environmentální kriminologie, Prostředí a jeho role při páčání kriminality. Praha: Leges, 2015, 203 str. ISBN 978-80-7502-065-9.

BRUNA, Eduard. Vybrané kapitoly z kriminologie. 2. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2014, 117 str. ISBN 978-80-7408-099-9.

Design Against Crime. Dostupný z WWW: <www.designagainstcrime.org>.

FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české, Zločinnost a bezpráví. Praha, Litomyšl: Paseka, 2011, 737 str. ISBN 978-80-7432-115-3.

GŘIVNA, Tomáš; ZOUBKOVÁ, Ivana; SCHEINOST, Miroslav a kol. Kriminologie. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 4. aktualizované vydání, 530 str. ISBN 978-80-7478-614-3.

HOLAS, Jakub; VEČERKA, Kazimír. Preventivní aktivity v názorech obyvatel měst. Praha: IKSP, 2003, 83 str. ISBN 80-7338-023-4. Dostupný z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/295.pdf>>.

HOLAS, Jakub; VEČERKA, Kazimír. Stát a občan v prevenci kriminality. Praha: IKSP, 2013, 138 str. ISBN 978-80-7338-137-0. Dostupný z WWW: <<http://lpxp.sweb.cz/412.pdf>>.

HOLCR, Květoň a kol. Kriminologie. Praha: Leges, 2010, 190 str. ISBN 978-80-87212-27-1.

Koncepční plán města Statutárního města Pardubic na léta 2012–2015, 70 str. Dostupný z WWW: <www.pardubice.eu/...magistratu/.../program-prevence-kriminality/?...>.

MAREŠOVÁ, Alena. Resortní statistiky – základní zdroj informací o kriminalitě v ČR. Praha: IKSP, 2011, 149 str. ISBN: 978-80-7338-110-3. Dostupný z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/385.pdf>>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, ODBOR BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY. Analýza možného zefektivnění systému ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti na místní úrovni a vzájemného vztahu Policie ČR a místní samosprávy. 2011. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/obecni-policie-652273.aspx>>.

MINISTERSTVO VNITRA ČR. Community policing. Vyhledáno z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/community-policing.aspx>>.

- MINISTERSTVO VNITRA ČR. Prevence kriminality v České republice. Dostupný z WWW: <www.prevencekriminality.cz>.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. Republikový výbor pro prevenci kriminality. Dostupný z WWW: <www.mvcr.cz/clanek/rvppk-republikovy-vybor-pro-prevenci-kriminality.aspx>.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. Specifické programy prevence kriminality. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/specificke-programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d>>.
- Multikulturní týden Pardubice. Dostupný z WWW: <<http://www.multikulturnityden.cz/cs/uvod.html>>.
- NOVOTNÝ, Otto; ZAPLETAL, Josef. Kriminologie. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, 419 str. ISBN 80-86432-08-4.
- ODBOR PREVENCE KRIMINALITY MINISTERSTVA VNITRA. Metodika přípravy programu Prevence kriminality na místní úrovni – Partnerství na rok 2007. Praha, 2006, 20 str. Dostupný z WWW: <www.mvcr.cz/soubor/metodika-part07-doc.aspx>.
- POSPÍŠILOVÁ, Kateřina; VESELÁ Michaela. Strážník v okrsku. Praha: Společně k bezpečí o. s., 2009, 52 str. Dostupný z WWW: <www.spolecnekbezpeci.cz/images/stories/.../straznik_v_okrsku.pdf>.
- Prevence městské kriminality a ohrožená mládež, Přehled slibných strategií a programů z celého světa, Přípraveno pro 11. kongres OSN pro prevenci a trestní justice. Bangkok 2005, Praha: IKSP, 169 str. Dostupný z WWW: <www.ok.cz/iksp/docs/327.pdf>.
- Program prevence kriminality Pardubice 2015. 40 str. Dostupný z WWW: <<http://www.pardubice.eu/urad/radnice/odbory-magistratu/odbor-socialnich-veci/program-prevence-kriminality/>>.
- Projekt Bezpečná země. Cech mechanických zámkových systémů ČR. Dostupný z WWW: <<http://cmzs.cz/PROJEKT-BEZPECNA-ZEME>>.
- SCHEINOST, Miroslav a kol. Kriminalita očima kriminologů. Praha: IKSP, 2010, 232 str.
- SIMPSON, Ruth. Neither clear nor present: The social construction of safety and danger. In Sociological Forum, 1996, vol. 11, no. 3, 549-562 str.
- Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-na-leta-2012-2015.aspx>>.
- SVATOŠ, Roman. Kriminologie. Praha: Aleš Čeněk s.r.o., 2012, 292 str. ISBN: 978-80-7380-389-6.
- SVATOŠ, Roman. Prevence kriminality. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2014, 132 str. ISBN 978-80-87472-76-7.

TOUŠEK, Ladislav; VEPŘKOVÁ, Radka. Analýza postojů veřejnosti ke kriminalitě v Pardubicích: Zpráva z šetření. Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu při Katedře antropologických a historických věd Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni (CAAT). Plzeň 2009. Dostupný z WWW: <<http://www.mppardubice.cz/soubory/vyrocnizpravy/analyza.pdf>>.

VEČERKA, Kazimír; HOLAS, Jakub. Úspěšnost preventivní práce. Praha: IKSP, 2001, 63 str. ISBN 80-86008-95-9. Dostupný z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/269.pdf>>.

Velký slovník naučný m/ž, Encyklopedie Diderot. Praha 1999. ISBN 80-902723-1-2.

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Unesení Vlády České republiky ze dne 14. dubna 2003č. 362 ke Zprávě o plnění úkolů vyplývajících ze Strategie prevence kriminality na léta 2001-2003 za rok 2002, včetně stanovení priorit na rok 2003 a Program partnerství. Dostupný z WWW: <http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/6CF153F483DA6128C12571B6006EC05C>.

VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém: České právní dějiny, 2. upravené vydání, Praha: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, 704 str. ISBN 9788073802578.

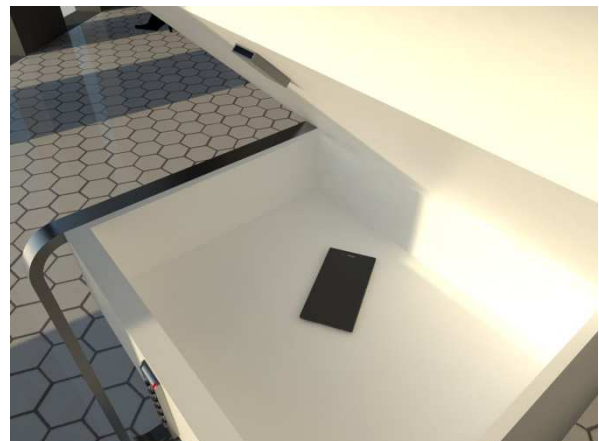
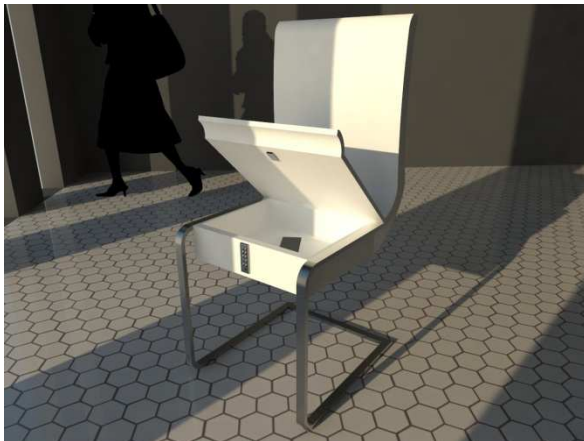
Vyhodnocení účinku kamerových systémů. Praha: IKSP, 2007, 142 str. ISBN 978-80-7338-061-8. Dostupný z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/336.pdf>>.

12. kongres o prevenci kriminality a trestní justici, Salvador, Brazílie, 12.-19. dubna 2010. Praha: IKSP, 2010, 186 str. ISBN 978-80-7338-102-8. Dostupný z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/377.pdf>>.

Priloha č. 1

Příloha č. 2

Crime Prevention in the Czech Republic

The purpose of this thesis is to analyze the Crime prevention strategy of the Czech Republic with a special emphasis on its local level - preventive activities used by city authorities.

The thesis is composed of three main parts. The first one defines basic terminology attached to the topic of crime prevention such as delinquency or criminal repression. Crime prevention is in this section also discussed as a process consisting of several stages and as a process limited by certain obstructions as well.

The second part indicates how the described process operates in the Czech Republic, what are the main conditions formed by the legislation in the fight against crime and what are the used tools of crime prevention on the local level. And last but not least the interactions between the subjects of prevention are defined.

The conclusive part of the thesis is focused on a specific case and the use of crime prevention in it. The main reason is the strategies are usable only at the level of cities, municipalities and their parts. To achieve this purpose I picked up the City of Pardubice and focused on its crime prevention strategies.

The City of Pardubice has been commonly involved in the grant programs of the ministries of the Czech Republic. The city also complements those grant programs with their own funds. As I had the opportunity to find out more about the prevention system functioning at the City of Pardubice, I have to say it is definitely based on the principles of community policing and the work of individuals does not end with the fulfillment of working tasks.